

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 35.

Fredagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Bergqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 361, med anhållan om riksdagens yttrande angående vid den internationella arbetsorganisationens konferenser i Washington år 1919 och i Genua år 1920 fattade beslut.

Justerades protokollen för den 7 innevarande månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 4 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 118, angående Kungl. Maj:ts framställning om avsättning av medel för bestridande av dyrtidskostnader vid försvaret;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för år 1921 fjärde huvudtitel gjorda framställning om anvisande av medel till uppförande av bostadshus i Vaxholms fästning för underofficerare av första graden;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida användningen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa;

nr 121, i anledning av väckt motion om förhöjt statsbidrag åt vissa folkhögskolor;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. vid fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning åt lappfogdar m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av en Holmö fattigvårdssamhälle åvilande skuld; och

125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anskaffande av en motorpatrullbåt för tullbevakningen i Göteborg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän fastighetstaxering år 1922 ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922 ävensom i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning angående behörigheten av kronans upplåtelse till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken; och

nr 17, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återförande till kronan av reknitionshemman m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 43, 44, 46 och 47, jordbruksutskottets utlåtanden nr 56—58 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 20.

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för riksarkivet m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1921 dagtecknad proposition, nr 287, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för riksarkivet på nedanstående sätt:

Befattningshavare	Avlöningsgrad	Ny stat för riksarkivet m. m. (Forts.)
1 riksarkivarie	A 2	
2 arkivråd	B 20	
5 förste arkivarier	B 15	
4 andre arkivarier	B 13	
1 registrator	B 13	
2 kanslibiträden, kvinnliga	C 3	
1 förste expeditionsvakt	B 3	
3 expeditionsvakter	B 1	
1 eldare	B 1	

dels godkänna följande stat för riksarkivet att tillämpas från och med år 1922:

Stat

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i> kronor	139,000:—
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	„ 3,500:—
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	„ 29,000:—

Förslagsanslag kronor 171,500:—

dels under riksstatens åttonde huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken riks- och landsarkiven uppförda ordinarie bestämda anslaget 137,805 kronor, uppföra å ordinarie stat, ej mindre under rubriken riksarkivet ett förslagsanslag å 171,500 kronor än även under rubriken landsarkiven ett bestämt anslag å 39,405 kronor;

dels ock till förstärkande av tillgängliga medel till avlönande av icke-ordinarie befattningshavare vid riksarkivet m. m. anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 4,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *V. Rydén* väckt motion, nr 310, däri hemstälts, att riksdagen icke måtte bifalla det förslag till ny stat för riksarkivet, som föreslagits i Kungl. Maj:ts förenämnda proposition, nr 287.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 7, föreslagit riksdagen att anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 11,200 kronor, att utgå till arvode åt en amanuens vid vart och ett av landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Göteborg med högst 1,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t, vad anginge vart och ett av dessa belopp, att, om särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera extra biträden vid landsarkivet i fråga, samt till ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Uppsala med högst 2,000 kronor, vid landsarkivet i Lund med högst 2,200 kronor, vid landsarkivet i Göteborg med högst 1,000 kronor och vid landsarkivet i Vadstena med högst 600 kronor.

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)

I samband med sistnämnda förslag hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren av herr *S. Clason* väckt motion, nr 61, däruti hemställt, att riksdagen ville

a) på ordinarie stat för landsarkivet i Uppsala uppföra en andre-arkivariebefattning, varemot det hittills utgående anslaget till en amanuens av 1,800 kronor skulle bortfalla;

b) öka det till ersättning åt extra biträden vid samma landsarkiv utgående anslaget, så att det sammanlagt uppginge till 2,200 kronor.

Nu omförmälda framställningar, vilka samtliga avsågo medels beviljande för tillgodoseende av arkivvården i riket, hade utskottet ansett sig böra upptaga i ett och samma utlåtande med hänsyn till såväl framställningarnas inbördes sammanhang som ärendets budgetära behandling.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts berörda förslag samt med avslag å herr *Rydéns* förenämnda motion

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för riksarkivet på nedanstående sätt:

Befattningshavare	Avlöningsgrad
1 riksarkivarie	A 2
2 arkivråd	B 20
4 förste arkivarier	B 15
4 andre arkivarier	B 13
1 registrator	B 13
2 kanslibiträden, kvinnliga	C 3
1 förste expeditionsvakt	B 3
3 expeditionsvakter	B 1
1 eldare	B 1

b) godkänna följande stat för riksarkivet att tillämpas från och med år 1922:

Stat

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i> kronor	130,500:—
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	„ 3,500:—
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare	
m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	„ 29,000:—

Förslagsanslag kronor 163,000:—

c) under riksstatens åttonde huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken riks- och landsarkiven uppförda ordinarie bestämda ansla-

get, 137,805 kronor, uppföra å ordinarie stat under rubriken riksarkivet ett förslagsanslag å 163,000 kronor;

II) till förstärkande av den i staten för riksarkivet uppförda anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 4,000 kronor;

III) med avslag å herr Clasons berörda motion, i vad densamma avsåge uppförande på ordinarie stat för landsarkivet i Uppsala av en andre arkivariefattning, uppföra å ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel under rubriken landsarkiven ett bestämt anslag å 39,405 kronor;

IV) med avslag å herr Clasons berörda motion i vad densamma beträffande ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Uppsala skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 11,200 kronor, att utgå till arvode åt en amanuens vid vart och ett av landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Göteborg med högst 1,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:ts, vad anginge vart och ett av dessa belopp, att, om särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera extra biträden vid landsarkivet i fråga, samt till ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Uppsala med högst 2,000 kronor, vid landsarkivet i Lund med högst 2,200 kronor, vid landsarkivet i Göteborg med högst 1,000 kronor och vid landsarkivet i Vadstena med högst 600 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud* och *S. J. Karlsson* i Nynäshamn, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I) i anledning av Kungl. Maj:ts berörda förslag och herr Rydén's förenämnda motion

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för riksarkivet på nedanstående sätt:

Befattningshavare	Avlöningsgrad
1 riksarkivarie	A 2
2 arkivråd	B 20
4 förste arkivarier	B 15
4 andre arkivarier	B 13
1 registrator	B 13
2 kanslibiträden, kvinnliga	C 3
1 förste expeditionsvakt	B 3
2 expeditionsvakter	B 1
1 eldare	B 1

b) godkänna följande stat för riksarkivet att tillämpas från och med år 1922:

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forta.)

Stat

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i> kronor	127,000:—
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	„ 3,000:—
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	„ 22,000:—

Förslagsanslag kronor 152,000:—

c) under riksstatens åttonde huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken riks- och landsarkiven uppförda ordinarie bestämda anslaget, 137,805 kronor, uppföra å ordinarie stat under rubriken riksarkivet ett förslagsanslag å 152,000 kronor;

II) — — —;

III) — — —;

IV) — — —.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Som herrarne behagade finna så är till detta betänkande fogad en reservation av mig och några andra av utskottets ledamöter. Jag anser mig skyldig att angiva de skäl, som varit för mig bestämmande, då jag icke kunnat ansluta mig till statsutskottets förslag. Den skiljaktighet, som det här rör sig om, beror på olika meningar beträffande lämpligheten av överförandet enligt Kungl. Maj:ts förslag av kammararkivet under riksarkivets ledning.

Denna fråga har varit föremål för utredning genom sakkunniga, som för detta ändamål tillkallats av Kungl. Maj:t. Ibland dessa sakkunniga funnos representanter såväl för riksarkivet som för kammarkollegium jämte två andra ledamöter. De sakkunnigas majoritet hade framställt ett förslag, som emellertid möttes med en mycket stark gensaga ifrån kammarkollegiets representanter, som avgåvo en reservation. Med kammarkollegiureservanterna förenade sig ordföranden i kommittén, f. d. justitierådet Sjögren, så tillvida att han framgick med en särskild linje i reservationen, ett s. k. medlingsförslag mellan de två olika ståndpunkterna, och det är detta medlingsförslag, som nu av Kungl. Maj:t upptagits. Men icke heller detta medlingsförslag har kunnat tillvinna sig något understöd ifrån det ämbetsverks sida, som det här i mycket hög grad gäller, nämligen kammarkollegium. Detta har enhälligt ställt sig avvisande till det och vidblivit den uppfattning, som företräddes av dess tvenne representanter bland de sakkunnige, att kammararkivet alltfort borde lyda under kammarkollegium, och kollegiet förmenar, att detta arkiv är av stor betydelse för dess förvaltningsuppgifter, dess utredningsarbeten och dylikt, så att kollegiet bör hava det under egen vård och förvaltning.

Det förnämsta skälet varför man förordar detta skiljande är, att den nuvarande vården av kammararkivet är otillfredsställande, och i detta hänseende vill jag icke ingå i något bestridande, därför att jag

därom icke äger vidare kännedom än som kan inhämtas av handlingarna i ärendet, och såvitt man kan döma av dessa, lärer icke vården hava varit den mest förstklassiga. Men detta hänger samman därmed, att Kungl. Maj:t och riksdagen icke ställt nödiga medel till kammarkollegiets förfogande, så att ämbetsverket kunnat giva kammararkivet denna vård; och vilket ämbetsverk som än får detta arkiv under sin vård, går nog bet på den uppgiften att giva tillfredsställande vård och förvaring åt arkivalierna, för såvitt man icke ställer nödiga medel till vederbörandes förfogande för den uppgiften.

Jag har för min del ansett, att då meningarna äro så pass delade, så är det bättre, att man låter ärendet vila något år i avvaktan på att de olika meningarna få sammanjämka sig, så att man icke behöver vidtaga en så betydande åtgärd, som här är ifrågasatt, i bestämd strid emot det ämbetsverks mening, som man här riktar sig emot. Det förefaller mig, som om det borde vara möjligt att finna en lösning, som även kunde vinna stöd inom kammarkollegium. Det är här en strid emellan det arkivvårdande intresset och förvaltningsintresset till en viss grad, och vidare är det så, att de för historisk forskning intresserade ivra för överförande av kammararkivet till riksarkivet för att forskningen skall underlättas för dem. Det förefaller mig dock, som om detta forskningsintresse borde kunna tillgodoses, även om kammarkollegiet tillsvidare har kammararkivet under sin vård; för min egen del — det vill jag förutskicka — saknar jag ju varje förutsättning att på detta område kunna komma med några bestämda påståenden. Därtill är jag alltför okunnig i detta hänseende. Men vad som föranlett mig att här ändå våga gå fram med en särmening är, att det bland de sakkunniga på området även råder olika uppfattning.

Över de sakkunnigas förslag har ju av Kungl. Maj:t infordrats yttranden ifrån olika verk och myndigheter och däribland även ifrån universitetsmyndigheter.

Vad då Lund beträffar, så hava två framstående vetenskapsmän där, professorerna Weibull och Bergman, ställt sig på i huvudsak samma ståndpunkt, som kammarkollegium intagit och fortfarande intar. Jag för min del känner ju icke dessa personer, men det har sagts mig, att åtminstone en av dessa, professor Weibull, äger mycket stora förutsättningar för att kunna bilda sig en riktig och självständig mening i detta spörsmål. Han lärer själv hava ordnat landsarkivet i Lund, och det anses vara ett av de bäst ordnade landsarkiven i hela riket. Detta borde väl vara en borgen för att hans omdöme ändå måste tillmätas någon betydelse. Då det ju, även om dessa arkivalier, som det här gäller, icke hava den allra bästa vård, väl icke lärer medföra några riksvådor, att man låter ärendet vila ännu något år, har jag för min del ansett det försiktigast att icke gå händelserna i förväg utan låta frågan mogna, så att man därigenom bereder vederbörande möjlighet att kunna komma med ett förslag, som kan samla även något understöd ifrån kammarkollegii sida. Man får väl ändå icke förbise, att det intresse, som

Ny stat för riksarkivet m. m. (Forts.) kammarkollegium företräder här, är ett mycket viktigt riksintresse: det gäller i mycket hög grad tillvaratagandet av kronans rätt och bästa, och många gånger måste det material, som erfordras för att denna rätt skall kunna hävdas, hämtas just ur dessa arkivalier.

Genom den sammankoppling, som här nu skulle äga rum, genom att en del av kammararkivets handlingar skulle förvaras i kammarkollegium och en annan del överlämnas till riksarkivet, kommer man att väva samman dessa två ämbetsverk på ett sådant sätt, att man icke gärna kan tänka sig en förflyttning av det ena ifrån Riddarholmen utan att det andra måste följa med. Denna synpunkt har också framhållits av två av kammarkollegii ledamöter, hrr Wåhlin och Klockhoff, i ett särskilt yttrande till det utlåtande, som kammarkollegium avgivit över de sakkunniges förslag. Det förefaller mig, att även den synpunkten i någon mån förtjänar beaktande, och att man redan på den grund borde vara betänksam, innan man går med på den kompromiss, som Kungl. Maj:ts förslag innebär.

Nu kan det ju synas icke vara så stor skiljaktighet beträffande kostnaden, om man jämför reservationen och utskottets hemställan. I verkligheten förhåller det sig emellertid så, att skiljaktigheten även ekonomiskt är större än som framgår av utskottets betänkande, därför att statsutskottets majoritet, för att i största utsträckning vinna enighet, har vidtagit den åtgärden att utnyttja en redan befintlig befattning i riksarkivet för tillgodoseende av den förste arkivariefattning, som här skulle uppföras, under det att reservationen räknar med att den förste arkivariefattning, som för närvarande är vakant, fortfarande skulle vara uppförd på riksarkivets stat, ehuru väl icke besättas, varigenom en besparing skulle göras, motsvarande det belopp, som dennes avlöning innebär. Skiljaktigheten ekonomiskt sett är sålunda större än som framgår av reservationen, och i dessa tider, då all sparsamhet bör iakttagas, och då, såvitt jag kan se, intet riksintresse står på spel genom att skjuta på detta ärende ett år, och när man dessutom kan hava större utsikt att vinna en bättre lösning än vad Kungl. Maj:ts förslag innebär, har jag ansett, att utskottet bort avstyrka detsamma.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr S w a r t z: Den fråga, som nu föreligger till kammarens avgörande, har en mycket lång förhistoria. Det har under många år varit fråga om, hur kammararkivet skulle ordnas, och nu har man äntligen efter mycket besvär och många olika försök kommit till en lösning, som synes i och för sig själv vara av den beskaffenheten, att den borde kunna tillfredsställa alla reella intressen på olika sidor.

Den föregående ärade talaren har visserligen nyss för sin del förklarat, att kammarkollegium, som för närvarande har hand om kammararkivet, icke har kunnat gå in på denna lösning, och därför kan man icke godkänna densamma. Jag må säga, att så långt trodde jag verk-

ligen icke, att den föregående ärade talaren skulle vilja gå i fråga om att tillmäta ett ämbetsverk inflytande på ett riksdagsärendes avgörande. Emellertid är det naturligtvis ett starkt indicium för att tveksamhet kan vara rådande, men det gäller naturligtvis att närmare analysera anledningarna till denna tvekan eller själva frågan som sådan, innan man tager ståndpunkt till den utslutande på den grund att det verk, som för närvarande har vården av arkivet sig anförtrodd, icke vill därifrån avstå, en känsla, som ju synes vara mycket naturlig ifrån verkets sida. Jag tror därför, att det är nödvändigt att litet taga i betraktande, vad verkligen kammararkivet betyder, vad det innehåller och vad det här rör sig om.

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Det är två huvudavdelningar i kammararkivet; den ena huvudavdelningen utgöres av den finansiella centralförvaltningens ämbetsarkiv under 1500—1600-talen; den andra huvudavdelningen utgöres av reviderade lokalräkenskaper från 1500-talets förra del och till våra dagar.

Vad den förra delen beträffar utgör den endast en del av de handlingar, de ämbetsarkiv, som förut ifrån centralförvaltningens olika delar förefinnas. De hava kommit till kammararkivet ifrån kammarkollegium, men för övrigt finnes ett flertal andra finansiella ämbetsverk, som hava handlingar av alldeles samma beskaffenhet, till exempel statskontoret, kammarrätten, kommerskollegium med bergskollegium m. fl. Vi veta ju allesamman, att kammarkollegium egentligen var det äldsta verket och därför hade allting om hand. Så småningom utbröts det ena verket före och det andra efter, och de fingo sina arkiv särskilt för sig. Dessa arkiv äro av den beskaffenhet, som jag förut omnämnde, och de äro redan för länge sedan överlämnade till riksarkivets vård, utan att på något sätt någon skada därav uppstått, och detta har skett på grund av beslut av riksdagen och Kungl. Maj:t. Att under sådana förhållanden det kan föreligga något faktiskt skäl att antaga, att det skulle ligga någon större risk i att överföra den del av kammararkivet, som härleder sig från kammarkollegii handläggning av ärenden från en viss tid, då man överlämnat alla andra ärenden av samma slag och ifrån samma tid till riksarkivet, det förstår jag icke, och jag tror, som sagt, icke att man skall kunna finna något faktiskt skäl därför.

Vad den andra delen beträffar, nämligen de reviderade lokala räkenskaperna ifrån 15- och 1600-talens förra del och till våra dagar, är det så att efter 1830 tillfördes räkenskaperna icke kammararkivet genom kammarkollegium utan från kammarrätten, och med hänsyn därtill har kammarkollegium förklarar, att det anser det vara lämpligast, att dessa delar av de reviderade lokala räkenskaperna, som hänföra sig till tiden efter 1830, fränkiljas från kammarkollegium och överlämnas till annat håll, utan att man givit anvisning på vart de skulle komma. Men under sådana förhållanden kan jag icke se, att det från kammarkollegii sida har rests något motstånd emot att dessa handlingar skulle överlämnas till riksarkivet, ty jag förmodar, att även kammarkollegium anser, att de där skulle få lika bra vård som på något annat ställe. Det skulle

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

således nu egentligen gälla de delar av de reviderade lokala räkenskaper, som förskriva sig från tiden före 1830. Nu framhålles, att det är mycket nödvändigt och att det kanske en eller annan gång och allt emellanåt kan vara av stor vikt och betydelse för kammarkollegium att hava tillgång till dessa handlingar. Ja, det vill ingen förneka; men då lider dess rätt i detta avseende, dess möjlighet att få tillgång till dessa räkenskaper, icke något det allra ringaste intrång, för den händelse handlingarna vore överförda till riksarkivet i stället för att vara kvar hos kammarkollegium. Det blir naturligtvis icke svårare för kammarkollegium att från riksarkivet kunna låna handlingar, som röra dessa saker, än vad det är nu för kammarkollegium att från riksarkivet låna en del andra handlingar, som det behöver för utredningar och andra ändamål.

I detta avseende är jag i tillfälle att meddela, att exempelvis under perioden 1908—1917 har i allmänhet lånen ifrån kammararkivet till kammarkollegium i medeltal uppgått till 80 stycken om året, omfattande cirka 200 volymer, under det att lånen ifrån riksarkivet till kammarkollegium under samma tid uppgått till i medeltal 300 om året. Om det har gått för sig att göra 300 lån under året från riksarkivet för kammarkollegii räkning så går det väl också för sig att göra ytterligare 80 lån, utan att det på något sätt och vis kan inverka störande på de viktiga värv, som kammarkollegium har sig anförtrodda. En och annan säger: varför kan då icke kammarkollegium få behålla vården av kammararkivet under sig? Ja, det sammanhänger utan tvivel med kammararkivets egenskap att böra vara tillgängligt för — och det är även mycket besökt av — enskilda forskare och andra, som icke höra till kammarkollegium; då är det lättare och bättre, att de, som vårda detta arkiv, göra det efter samma grunder som andra arkiv vårdas, till vilka dessa forskare i övrigt äro hänvisade och där vårdarna förvärvat en erfarenhet och vana vid arkivens skötsel, som kommer de forskande till del på ett helt annat sätt än vad man kan begära ifrån en tjänsteman i ett förvaltande verk, som icke är uppfostrad till att vara arkivman.

I denna del, och för att visa att det är av ganska stor betydelse för den enskilda forskningen, kan jag nämna, att det visserligen icke finns någon officiell statistik över antalet besök i kammararkivet från dels kammarkollegii tjänstemäns sida, dels andra håll, men det finnes en statistik, som under hand har blivit utarbetad för åren 1899—1908, och enligt denna visar det sig, att under den tiden var antalet besök av kollegiets tjänstemän i kammararkivet sammanlagt 165 om året, under det att andra besök i kammararkivet i medeltal var 1,140 om året. Sålunda är det klart, att det är ett ganska stort intresse för dessa andra personer att kunna komma i beröring med fullt vana arkivmän, som sköta detta arkiv efter samma regler, som tillämpas vid de övriga arkiv, särskilt nu riksarkivet, vilka bruka anlitas av forskare i liknande syfte.

Nu säger den föregående ärade talaren, att ordningen i kammararkivet ju måste erkännas hava varit mindre tillfredsställande, men att det icke har varit kammarkollegiets fel, utan riksdagens, som ej har

givit tillräckliga anslag för att en sådan bättre ordning skulle kunna erhållas. Ja, erkännandet att ordningen ej är riktigt tillfredsställande, är ju av en viss betydelse, när det här gäller frågan om, hur man skall få det bättre ordnat för framtiden. Det kan man ju naturligtvis få, även med bibehållande av kammararkivet under kammarkollegium, för den händelse man får dit krafter, som äro fullt hemmastadda i uppställande och vård av arkiv. Men hur det skall kunna gå till utan att man giver ganska stora anslag, förstår jag ej. Naturligtvis behöver kammararkivet vårdas på samma sätt antingen det skiljes från kammarkollegium eller icke, men om man nu inom riksarkivet kan nöja sig med mindre dyrbar arbetskraft än man skulle göra, om kammarkollegium skulle sköta om detta, så blir ju kostnaden lägre, om kammararkivet tages till riksarkivet än om kammarkollegium får behålla det, och ingalunda högre, såsom den föregående ärade talaren syntes vilja göra gällande. Det har också från kammarkollegii sida framhållits, att för att de skola kunna sköta arkivet på ett tillfredsställande sätt, måste en ny tjänsteman där anställas, och det har också framhållits, att denne tjänsteman ej gärna kan givas annan rang, annan ställning än en tredje gradens tjänsteman, och det finner jag vara fullkomligt riktigt. Ingen arkivman lär väl ägna sitt arbete åt ett förvaltande verks arkiv med mindre han kan ha samma befodringsutsikter där, som om han skulle ägna sitt arbete åt ett arkivvårdande verk, och därför tror jag, att kammarkollegium har alldeles rätt i att, även om man börjar med något mindre, det måste gå därhän att denna tjänst, som skulle inrättas, uppföres i rådsgraden. Och då blir det naturligtvis dyrare än att göra det på det sättet, som det i Kungl. Maj:ts proposition föreligger förslag om, nämligen att en förste arkivarietjänst, d. v. s. en andra gradens tjänst, skulle inrättas i riksarkivet. De andra tjänstemännen skulle överflyttas från kammarkollegiets stat till riksarkivet, vilket ju ej innebär någon ökning av kostnaderna. Emellertid har statsutskottet för närvarande strukit den där nyinrättade förste arkivarietjänsten med hänvisning därtill, att riksdagen i fjol, när staten för riksarkivet fastställdes, var något tveksam, huruvida det behövdes fyra förste arkivarietjänster, och anhöll om en utredning med tillägg, att om någon av dessa tjänster under tiden bleve ledig, så skulle den uppehållas på förordnande och ej tillsättas med ordinarie innehavare. Så har också skett, och det har blivit en tjänst ledig, som uppehålls på förordnande. Nu säger emellertid utskottet här, att intill dess att utredning blivit framlagd, så synes det ej vara nödvändigt eller lämpligt att sätta till en femte förste arkivarie, utan i stället tillsätter man denne förste arkivarie, vars plats i fjol ansågs kunna hållas ledig, som ordinarie. Detta har också inom utskottsmajoriteten vunnit allmän anslutning under den uttalade förutsättningen, att för den händelse resultatet av den begärda utredningen skulle bli det, att det ej visade sig vara möjligt att på de premisser, som riksdagen förra året framhöll, draga in den fjärde arkivarietjänsten, den nu berörda femte första arkivarietjänsten bleve inrättad redan vid nästa riksdag.

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)

Nu sade den föregående ärade talaren också, att man på det nu föreslagna sättet väver samman kammarkollegium och riksarkivet så, att de bliva oskiljaktiga från varandra. Det är väl ändå ej alldeles riktigt. Man förenar kammararkivet och riksarkivet, men ej kammarkollegium och riksarkivet. Det är två ämbetsverk, som fortfarande komma att bli lika skilda åt, som de nu äro. — Så har det sagts, att om riksarkivet skulle byta lokal, så skulle väl kammararkivet följa med, och det bleve besvärligt för kammarkollegium och svårt med hänsyn till utredningarna. Jag är ej så alldeles övertygad därom. Jag tror, att det där är spekulationer, som ligga tämligen mycket i det blå, men jag vet ej, vad som kan komma att bli fallet i det avseendet. Det är ej alldeles nödvändigt, att kammararkivets lokal förändras plats, även om riksarkivet skulle göra det, och ej synes det vara något märkvärdigt, då de redan nu äro på två olika platser, och då även kammarkollegium och kammararkivet äro det. Det är nog ej omöjligt att behålla sambandet mellan dessa, även om lokalskillning äger rum på ena eller andra sättet. Det är ej svårare att låna, om verket ligger litet längre bort, än om det ligger närmare. Så det betyder ju ingenting. Jag antager, att det lånas även från längre håll än från kammararkivet till kammarkollegium utan att det innebär några svårigheter, och med anledning av det jämförelsevis ringa omfång, som lånen ha tagit under de senare åren, vill det synas, som om det ej skulle vara så stora olägenheter av att ha det så, att det skulle uppväga olägenheterna i ett bibehållande av den nuvarande ordningen, nämligen olägenheterna i ett dröjsmål med att undanröja svårigheterna i fråga om kammararkivets tillgänglighet ur allmän forskarsynpunkt.

Så sade den siste ärade talaren också, att det även utom kammar-kollegium varit delade meningar om lämpligheten av att överflytta kammararkivet till riksarkivet, och han åberopade särskilt uttalanden av ett par professorer i Lund. Det går ju an att emot detta åberopa uttalanden av andra professorer både i Lund och på andra håll, som gå i alldeles motsatt riktning, och som gå så långt, att de vilja yrka bifall till kommittémajoritetens förslag att överflytta alla arkivalier från kammar-kollegium till riksarkivet, således icke bara de, som finnas i kammararkivet, utan även de, som finnas hos kammarkollegium i dess lokal. Det sista synes mig vara att gå alldeles för långt, och jag föreställer mig också, att man kan säga ungefärligen detsamma om det första. Mig synes, att den medelväg, som kommitterades ordförande, justitierådet Sjögren, har funnit, är den ur alla synpunkter lämpligaste och bästa. Han har föreslagit — och därpå har Kungl. Maj:t byggt sin proposition — att de handlingar, som i största utsträckning behövas för den förvaltande myndighetens fullgörande av sitt uppdrag och värv, skola vara kvar under kammarkollegii vård, men de andra, vars huvudsakligaste betydelse är den historiska, de skola läggas under det ämbetsverk, som har att vårda sådana handlingar. Jag har redan som universitetskansler haft detta ärende i någon mån om hand och har funnit mig då böra an-

sluta mig till den uppfattning, som kommitténs ordförande har uttalat, och jag har ej funnit något som helst, som efteråt förekommit, vara av beskaffenhet att ändra min uppfattning i den vägen.

Då den siste ärade talaren trodde, att om man uppsköte detta ärende ett år, så skulle man komma bättre omsams och kunna få en lösning, som alla kunde vara nöjda med, så vill jag slutligen därpå endast svara, att om jag hade den uppfattningen, skulle jag mycket gärna gå med på hans yrkande, ty ett års uppskov betyder naturligtvis i en sådan fråga som denna nästan ingenting, då den nästan hundra år varit å bane; men jag tror, att erfarenheterna från den gångna tiden och ej minst från den sista behandlingen av detta ärende äro av den beskaffenhet, att intet står att vinna genom ett uppskov, och att man således lika gärna nu kan godtaga detta efter min uppfattning väl avvägda och åt alla håll rättvisa görande förslag. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom de föregående talarne hava framhållit, gäller det i detta ärende att träffa ett synnerligen viktigt avgörande. Det gäller nämligen frågan, huruvida det förvaltningsarkiv, som nu är förenat med kammarkollegium, skall upphöra att vara ett sådant förvaltningsarkiv och övertagas av riksarkivet. Då jag i denna fråga anslutit mig till den mening, som framförts av reservanterna, gör jag visserligen icke anspråk på att besitta någon särskild arkivvetenskaplig eller arkivteknisk fackkunskap, men jag har under några års tjänstgöring i kammarkollegium fått en viss inblick i kammarkollegii arbete och kammarkollegii arbetsmetoder, och denna erfarenhet, jämte vad i detta ärende har förekommit, har givit mig den bestämda uppfattningen, att det skulle komma att lända till men för kammarkollegii arbete och för framtiden förminska kammarkollegii förmåga att fylla sina omfattande och ofta synnerligen svårlösta uppgifter på samma sätt som nu, om man bryter sambandet mellan kammarkollegium och dess arkiv på det sätt, som nu är i fråga. Då jag har en sådan uppfattning, skall jag anhålla att få angiva några närmare skäl för densamma.

När man skall bedöma denna fråga, måste man taga hänsyn till, att kammarkollegium bland våra ämbetsverk har en alldeles särskild ställning. Kammarkollegium är i motsats till andra ämbetsverk ett kameralt *utredande* sådant. Det är det enda av detta slag, som finnes, och detta gör att kammarkollegii arkiv för kammarkollegium har vida större betydelse än vad andra ämbetsverks arkiv hava för dessa ämbetsverk. Det är således en alldeles särskild ställning, som kammarkollegium i detta avseende intager.

Det arbetsmaterial, varav kollegium för fullgörandet av sin berörda verksamhet har behov, är till stor del samlat i de arkivalier, som uppstått under kammarens och kammarkollegiets under århundraden fortgående verksamhet. Det synes ligga i öppen dag, att det är av ofantlig betydelse för kollegium — och därigenom för statsförvaltningen liksom

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)

för enskilda, kommuner och institutioner, som äro beroende av kollegiets verksamhet — att kollegiet icke blott har detta arkiv under sin hand utan även och icke minst att det kan uppehålla den intima kontakt med detta material, utan vilken kontakt ämbetsverket så småningom blir alltmer främmande för materialet.

Då man nu vill skilja kollegiet från förvaltningen av detta arkiv, avses enligt den föreliggande kungl. propositionen, att detta, i enlighet med den mening, som uttalats av ordföranden inom de sakkunniga, som haft frågan under utredning, skall ske på det sätt att kammararkivet överflyttas på riksarkivets stat och dess förvaltning övertages av riksarkivet. Man har visserligen tänkt sig en slags självständighet för kammararkivet, men denna självständighet synes mig vara mera skenbar än verklig, då förvaltningspersonalen för kammararkivet och riksarkivet skall bliva en och densamma. Det förslag, som nu föreligger, är för övrigt, som förut framhållits, ett kompromissförslag, en medelväg mellan sakkunnigmajoritetens längre gående förslag och minoritetens förslag om kammararkivets bibehållande under kammarkollegiet, ehuru med särskild personal för den arkivvårdande verksamheten. Sakkunniges majoritet, bland vilka befann sig chefen för riksarkivet, avsåg icke blott kammararkivets *införlivande* med riksarkivet, dock *tillsvidare* med bibehållande av kammararkivets nuvarande lokal, utan även hänläggande under riksarkivet även av det mesta av kollegiets övriga arkivalier. Detta bibehållande i samma lokal är dock från majoritetens utgångspunkt en nödfallsutväg, förestavad av lokalskäl. Av majoritetens förslag framgår, att det är det bristande utrymmet, som hindrat den från att föreslå ett fullständigt införlivande. Det säges uttryckligen i betänkandet härom, att det är det bristande utrymmet inom riksarkivet som för närvarande gör en sådan åtgärd outförbar. Man torde också vara berättigad antaga, att riksarkivariern vid tillfälle fullföljer sin tanke, och att riksdagen förr eller senare får sig förelagd frågan om lokalbristens avhjälpan.

Det ifrågasatta avskärandet, vare sig det sker mer eller mindre omfattande, kan ej annat än medföra, att kollegiets befattningshavare förlora den personliga kontakten med sitt arbetsmaterial, och här ligger enligt min mening kärnpunkten i hela frågan. För kollegium framstår det som en sak av synnerligen stor vikt, att åtminstone några av dess tjänstemän kunna uppfostras till ingående kännedom om kammararkivets handlingar. Möjligheten till en sådan uppfostran förminskas väsentligt genom den nu tänkta anordningen. Det har visserligen sagts, att kollegiets tjänstemän skulle äga obehindrad tillgång till de under riksarkivets vård ställda delarna av kollegiets arkiv. Jag är förvissad, att så blir förhållandet under den nuvarande riksarkivariens tid, men kommer en gång kammararkivet under riksarkivets ledning, så kommer enligt min övertygelse detta så småningom ovillkorligen att leda därhän, att sambandet mellan kammararkivet och riksarkivet förbleknar och den frihet i handhavandet och den obehindrade tillgången till kammararkivets ar-

kivalier, som till en början säkerligen kommer att förefinnas, kommer att så småningom upphöra. Det är uppenbart, att en arkivforskare aldrig kan vinna samma förtrogenhet i ett *främmande* arkiv som i sitt *eget*, även om den största välvilja visas av det främmande arkivets förvaltare. Ett forskningsresultat är ju ofta beroende på just denna rörelsefrihet och den erfarenhet om arkivet, som endast därigenom kan förvärfvas. Månget forskningsresultat har just vunnits uteslutande genom denna frihet att själv gå från handling till handling och leta sig fram till den, som är av avgörande betydelse. I vilket fall som helst har i propositionen icke lämnats någon garanti för att icke den omförmälda obehindrade tillgången förr eller senare upphör.

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Anledningen till att man nu vill skilja kollegiet från handhavandet av sitt arkiv är den, att arkivvården här varit förenad med åtskilliga brister. I detta hänseende är att märka, att vården om kammararkivet varit anförtrodd åt en enda ordinarie tjänsteman med biträde av en amanuens och att denne tjänsteman med sitt biträde haft till åliggande att på uppdrag av kollegiet verkställa utredningar för kollegiets räkning. För arkivvården har alltså varit avsedd allenast en ringa del av arbetstiden. Denna del blir desto mindre, som allmänhetens krav på honom såsom expeditionshavande äro ganska stora. För jämförelse skull kan erinras om att riksarkivet under en lång följd av år för sin huvudsakligen arkivvårdande verksamhet haft en chef, biträdd av en stor stab av tjänstemän i olika grader, och dock var det icke länge sedan hyllängden inom riksarkivet var ungefär lika stor som hyllängden inom kammararkivet. För ordnandet av vissa arkivalier i kammararkivet ha anvisats anslag, som synas nog så betydliga, om man ser på deras sammanlagda belopp, 53,000 kronor; i själva verket motsvarar detta belopp dock ej en enda tjänstemans avlöning under loppet av de år, under vilka anslagen utgått. Vid ett besök i kammararkivet finner man, att arkivalierna befinna sig i ordning och reda, om också detta ordnande icke skett med tillämpning av de principer, som inom arkivväsendet *nu* äro gällande — principerna här äro ju underkastade utveckling, så att vad som för 30 år sedan var gott är det ej längre. Numera äro kammararkivets lokaler rätt tillfredsställande, sedan värmeledning blivit där införd. Om någon fortgående förstöring av arkivalier kan man nu icke längre tala. De arkivalier, som där finnas, äro huvudsakligen väl ordnade, och de bristfälligheter, som återstå, äro ganska lätt avhjälpta, för såvitt kammar-kollegium till sitt förfogande får erforderlig arbetskraft. Kammararkivet är för övrigt icke det enda arkiv, där brister förekommit; även riksarkivet har ej gått fritt därifrån. I allt fall bör man akta sig för att generalisera de enstaka exempel på oegentligheter, som kunna framdragas; sett i belysningen av de arbetskrafter, som stått till buds å ena sidan för kammararkivet och å den andra för riksarkivet, synes anledning att förvåna sig över, att oegentligheterna ej äro större än de äro.

Vid förslaget om kammararkivets skiljande från kammarkollegiet synes man ha låtit de historiska och vetenskapliga intressena träda i för-

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)

grunden; de administrativa synpunkterna ha uppenbarligen kommit i andra hand. Departementschefen erkänner själv, att förändringen medför svårigheter för administrationen. Han erinrar nämligen, att man föreslagit meddelande av bestämmelser för undvikande *i möjligaste mån* av de olägenheter, som förslaget genomförande ur administrativ synpunkt skulle åstadkomma. I det förevarande fallet synes dock, med tanke på kammarkollegiets viktiga arbetsuppgifter, som om förvaltnings-synpunkterna borde vara de förhärskande och avgörande. Kammararkivet har till sina väsentligaste delar uppstått under kollegiets egen verksamhet och synes då också böra därunder bibehållas, eftersom arkivet, såsom från alla håll vitsordats, är för kollegiets fortsatta verksamhet nödvändigt. Kammararkivet är ett fackarkiv; den, som har detta fackarkiv till arbetsmaterial, mister en del av sin förmåga att tillgodogöra sig materialet, om detta skiljes från hans omedelbara och oinskränkta förfogande. Administrationen måste anses ha prioritetsrätt till detta administrativa fackarkiv. Den historiska och vetenskapliga forskningen lider icke på något sätt av att få hänvända sig till den administrativa myndigheten för att ösa ur dess källor och göra de erforderliga forskningsstudierna, men den administrativa forskningen lider av att avstängas från sin förra rörelsefrihet därinom.

Alla äro ense därom, att åt kammararkivet bör givas den bästa möjliga vård. Här är sålunda ej fråga om de i kammararkivet förvarade arkivaliernas vara eller icke vara. Det är icke så, att arkivet endast genom att ställas under riksarkivets vård räddas från undergång, under det att det bibehållet under kammarkollegiets vård skulle gå sin undergång till mötes. Även såsom bibehållet i sitt organiska sammanhang med den ämbetsmyndighet, under vars verksamhet det uppstått, kan kammararkivet erhålla den bästa arkivtekniska vård och kan fullt utnyttjas av historia och vetenskap. Frågan ligger på ett annat plan; den gäller: skola i avseende å vården om ett förvaltningsarkiv, som uppkommit under fortgången av en ämbetsmyndighets verksamhet, och vars obehindrade tillgång fortfarande är en livssak för denna ämbetsmyndighet, de vetenskapliga intressena få göra sig gällande till förfång för statsförvaltningen, så att arkivet skiljes från sin gamla samhörighet med ämbetsverket och lägges in under en främmande förvaltning?

När kammarkollegium själv uttryckligen förklarar, att ifrågavarande åtgärd skulle medföra allvarliga olägenheter för kollegiets arbete och för dess möjligheter att tillfyllestgörande utföra sitt värv, så synes det mig, att det skall fordras mycket starka skäl för att emot dess uttalande göra den ifrågasatta förändringen. Det förefaller mig, som om sådana skäl icke vore i detta ärende förebragta, och vid sådant förhållande tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Herr P e r s: Herr tälman! Här föreligger nu en tvistefråga, som har tagit ganska stora proportioner, och såsom i alla sådana här tvistefrågor kunna ju skäl anföras både för och emot, ganska tungt vä-

gande skäl. Jag har, herr talman, begärt ordet för att framföra synpunkter, som kunna göras gällande från lekmannahåll, ifrån den stora allmänhetens sida, och jag vill betona, att den här saken är ej bara tjänstemännens och de i staten anställdas sak, utan den blir allt mer och mer i hög grad en allmänhetens sak också. Man är ense om, att det ej är bra ställt som det är. Vården är ej tillfredsställande, lokalerna äro otillräckliga, eldsäkerheten lämnar t. ex. åtskilligt övrigt att önska. Det har blivit något bättre på sista tiden, men man kan ej säga, att det är bra. Man kan vara ense om att en uppredning av saken bör äga rum, en reform ej blott i fråga om tillhandahållandet, tillmötesgåendet mot allmänheten, utan även i fråga om lokaler och allt sådant. När så är förhållandet, förefaller det mig, som om denna uppredning bör tillhöra riksarkivet, som om det borde ankomma på den myndighet här i landet, den organisation, som är målsmannen för att taga vara på rikets gamla handlingar, rikets gamla papper, och att detta bör ske inom riksarkivet, som ser saken ej blott som en förvaltningsangelägenhet utan framför allt som en rikets angelägenhet, som en angelägenhet, som måste ordnas så, att allmänheten, det allt större forskningsintresset i landet blir tillbörligen tillgodosett. Naturligtvis kan vid en sådan uppredning av detta ärende kammarkollegium ha en förstarangs rätt att bli tillgodosett på ett tillbörligt sätt, och vid dessa framställningar eller dessa yrkanden av kammarkollegium kan det naturligtvis påräkna statsmakternas stöd i framträdande grad. Det kan ej vara möjligt, att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen vill åsidosätta dess rätt att bli tillgodosett på ett särskilt sätt, men att kammarkollegium alltjämt skulle ha primatet över dessa 15- och 1600-talspapper — det förefaller mig, som om det ej skulle stå väl tillsammans med det allmänna intresset.

En betänklighet har framställts rörande den här saken, som kan vara rätt så vägande, och det är, att man ej ser vägen för den framtida utvecklingen fullt klart, och det är ofta en betänklighet, som möter en, när man skall taga ett sådant steg. Men jag vill säga det, att för framtiden kan man i ett sådant läge inte göra upp detaljerade planer, ty som vi veta så kullkasta händelserna ju ofta sådant i alla fall. Man får här som på andra områden lita på, att det övervägande, som sker i framtiden, skall ske av ansvarsmedvetna personer och på ett sådant sätt, att de minsta möjliga olägenheter kunna göra sig gällande. Jag tror därför, att man ifråga om den framtida ordningen kan vara ganska lugn. Här är det sådana allmänna intressen, som det gäller att ordna, som väl kunna överblickas och väl övervägas, så att man ej behöver riskera alltför stora misstag. Man säger, att det bör gå lättare om ett år. Jag tror ej det. Jag tror, att om vi få frågan tillbaka om ett år, så ha vi endast det resultatet därav, att tjänstemännens intressen å omse sidor ha ytterligare förstärkts, så att det blir svårare för den allmänintresserade, framför allt för lekmanuppfattningen, att göra sig en klar bild av saken till följd av dessa olika specialintressen, som ha ingripit och förstärkts på olika håll. Jag hemställer därför till kam-

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Ny stat för riksarkivet m. m. (Forts.) maren att följa statsutskottets majoritet i det här fallet och sålunda få ett avgörande till stånd i denna viktiga fråga.

Herr Lindhagen: Här föreligger att välja mellan två olika ståndpunkter. Den ena, nämligen utskottets, avser att för framtiden lösa saken, till hälften åtminstone, till riksarkivets förmån, såsom utskottet har i sina motiver framställt saken. Den andra, reservanternas, är tveksam och odeciderad så till vida att den anser, att de skäl, som tala för utskottets förslag, ingalunda äro tillräckliga; men däremot vilja reservanterna, att man ännu skall se tiden an, innan man tar någon lösning, som verkliga från vetenskaplig synpunkt å ena sidan samt ur jordpolitikens synpunkt å andra sidan är tillfredsställande för båda dessa om makten kämpande parter. Jag får säga, att man kan vara tveksam, därför att det kan givas skäl för bägge ståndpunkterna. Riksarkivets skäl är naturligtvis, att det tror sig om att kunna åstadkomma en mera vetenskaplig organisation av det rika material, som för närvarande är förvarat i kammarkollegium, och att det med stöd av denna organisation skall bliva lättare för vetenskapliga forskare att komma till rätta med dessa ofantliga luntor. Så har jag åtminstone uppfattat saken. Kammarkollegium åter har för sin del framhållit att detta är den källa, ur vilken vårt levande liv, om det skall vara levande, nödvändigt måste ösa behindrat, vid de tillfällen, som stå till buds, och icke minst på vederbörandes fritid om kvällarna. Jag vet själv av personlig erfarenhet, att då man söker komma i kontakt med kammarkollegii tjänstemän, de ofta befinna sig på arkivet långt in på kvällarna och göra förstudier för de särskilda utlåtanden och utredningar, som böra ske i jordfrågan.

En vanlig människa förundrar sig naturligtvis över att icke dessa synpunkter skulle kunna sammanlänkas. Varför skall man icke t. ex. kunna åstadkomma en vetenskapligt ordnad matrikulering av dessa handlingar med bibehållande av kammarkollegii suveränitet? Ja, därpå svarar man, att det blir dyrare. Men varför blir det dyrare? Skulle det bero därpå, att riksarkivet vägrar att broderligt utan att också få makten i sin hand dela med sig av sin sakkunskap vid ordnandet av dessa förhållanden? Det tycker jag är en visserligen vanlig men mycket odemokratisk ståndpunkt. Det måste rimligtvis bliva lika dyrt eller lika billigt på båda sätten, om man räcker varandra händerna, och ur den synpunkten redan synes mig det nu föreliggande förslaget icke vara tillräckligt utrett och övertänt för att godtagas av oss, som vilja tillgodose bägge intressena och icke äro direkt sakkunniga men väl förstå, att det är en kamp mellan intressen här och att den intressekampen aldrig löses genom maktspråk utan måste lösas så småningom på den förnuftiga väg, om vars riktighet vi alla kunna bliva övertygade.

De vetenskapliga forskare, som nu skola få sitt arbete underlättat, kunna således också på den av mig nu antydda vägen uppnå detta lika bra. Å andra sidan äro de utredningar, som önskas av olärda personer i dessa för det levande livet så viktiga frågor, ofantligt mycket lättare

att få verkställda genom de sakkunniga, som sitta i kammarkollegium, vilka just äro direkt insatta i frågan praktiska sida i livet mycket mer än de vetenskapsmän, som se saken endast ur rent teoretiska synpunkter.

Särskilt i dessa tider, då ännu frågan om kronans egendommar och dess jorddonationer är en outredd sak, synes det mig vara alldeles för tidigt att på så pass lösa boliner, som här är fallet, rubba de nuvarande möjligheterna att även få den saken vederbörligen utredd eller åtminstone utredd på sådant sätt, att man kan påräkna, att hänsyn tages till sakens praktiska sida. Det är för mig uppenbart, att detta ganska säkert skulle åtskilligt äventyras, ifall statsutskottets förslag nu ginge igenom.

För övrigt ligger ju här frågan i det ovissa. Det är också en lokalfråga, och även om man försöker giva kammarkollegii tjänstemän en del friheter, så länge arkivet förvaras på samma lokal, så är det icke någon visshet om att detta samarbete kan äga rum, när lokalfrågan kommer upp längre fram i tiden. Därför tycker jag, att frågan även ur den synpunkten är omogen för en lösning just nu.

Detta arkiv har varit i århundraden, där det nu är. Det kan vara skäl, att vi vänta ännu några år med att företaga en ändring. Kan man åstadkomma den av herr Kvarnzelius önskade rimliga sammanjämnningen tidigare, har jag ingenting emot det, men vi vänta lika gärna ännu några år till de många seklerna, till dess vi få veta, huru denna fråga, även vad dess lokala sida beträffar, kommer att ordnas för framtiden.

För övrigt hindrar ju icke ett bibehållande av det nuvarande tillståndet, att man börjar ordna arkivet vetenskapligt och skaffar matrikulatur därefter. Jag är övertygad på de skäl jag anfört, att om viljan är god och riksarkivet för tillfället tillägnar sig ett demokratiskt åskådningssätt och gärna delar med av sin sakkunskap utan att göra som villkor, att det även får makten, skall det gå lika billigt och lika bra på detta sätt. För övrigt, mina herrar, när riksarkivet nu skall få denna sak om hand och det beviljas, efter vad jag tror, 9,000 kronor för ändamålet, så skola ni icke inbilla er — i varje fall tror jag inte, att riksarkivet gör det — att det kommer att stanna vid denna summa. Det är det lilla finger man räcker en fåvitsk riksdag för att sedan kunna räcka den hela handen. Det blir lika dyrt i bägge fallen, och det kan enligt min uppfattning med bibehållande av den nuvarande ordningen vidtagas lika goda anordningar med materialet. Jag tycker, att under nuvarande förhållanden bör man följa den gamla regeln *quieta non movere* och att man alltså bör se tiden an och icke taga detta arkiv från ett ämbetsverk, som enhälligt självt förklarat sig vara övertygat om att det måste hava arkivet kvar. De orsaker, som föranlett denna övertygelse, kunna vi icke känna så levande, som ämbetsverket självt gör.

Således, herr talman, som en utomstående, som fruktar de skänker, med vilka statsutskottet nu kommer, ber jag för att undvika dessa farhågor för framtiden att få yrka bifall till herr Kvarnzelius' m. fl. reservation.

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Av den föregående debatten har kammaren hört, att man velat framställa den stridsfråga, som här föreligger, så, som skulle striden stå mellan å ena sidan ett vetenskapligt intresse, som vill taga hand om det dyrbara arkivmaterial, som det är fråga om, nämligen kammarsarkivet, och ordna detta ur rent vetenskapliga synpunkter, och å andra sidan ett administrativt intresse, som representeras av kammarkollegium och som befarar, att det skulle vara till hinder för kollegiets administrativa verksamhet, om vetenskapsmännen finge taga vård om arkivet och ordna det vetenskapligt. Herr Lindhagen kallade detta sista intresse för det intresse, som företräder det levande livet, och han befarade, att det skulle vara till hinder för de utredningar, som ligga honom om hjärtat, om riksarkivet får övertaga vården av kammarsarkivet.

Detta försök att framställa en sådan motsats som det avgörande hör jag för min del icke för första gången i dag. Jag har tillhört de sakkunniga, som haft att föreslå en lösning av frågan, och jag har då diskuterat denna sak mycket ingående med kammarkollegiets representanter. De hava därvid naturligtvis framfört just den synpunkt, som jag nyss angav som kammarkollegiets, och skildrat motsatsförhållandet på det sätt, som vi nu hört framställas här i kammaren.

Jag måste emellertid säga, att det har varit omöjligt för mig att kunna förstå, att det kan råda något dylikt motsatsförhållande i verkligheten. Det kan icke vara så, att om jag bedriver forskning ur rent vetenskaplig synpunkt för att taga reda på den historiska sanningen utan något rent praktiskt intresse, så är det tjänligt för mig att hava arkivet ordnat på ett sätt, men om jag däremot gör en utredning, vars resultat jag tänker använda i administrativt syfte, behöver jag hava arkivet ordnat på ett annat sätt. Saken är naturligtvis den, att varje utredning åsyftar att få fram sanningen. Sanningen är endast *en* och ofärgad, och den bekvämaste vägen till sanningen är naturligtvis densamma i båda fallen. Antingen är således ett arkiv ur systematisk synpunkt väl ordnat ur båda dessa synpunkter eller också illa ordnat ur båda synpunkterna, men det är mig omöjligt att fatta, att ett arkiv kan vara väl ordnat ur den ena och illa ordnat ur den andra. Jag har icke från kammarkollegiets representanter under de sakkunnigas överläggningar hört framläggas någon skildring, som konkret visar, hur arkivet kan vara ordnat väl ur den ena synpunkten och illa ur den andra. Jag har i dag lyssnat till de herrar, som uppträtt här, för att höra, om jag av dem skulle kunna få påvisat, att så skulle vara förhållandet, men ingen av dessa talare har kunnat framkomma med några direkt påtagliga bevis, för att den påstådda motsatsen skulle finnas, utan de hava nöjt sig med allmänna talesätt, som för mig icke äro övertygande.

Nu kan man ju säga, att denna motsats visserligen icke finnes, men att riksarkivet i alla fall är inkompetent att ordna ett administrativt arkiv. Men, mina herrar, den som säger detta påtager sig självklart en stor bevisbörd och en bevisbörd, som han ovillkorligen är skyldig att

fullgöra. Ty det är ju så, att riksarkivet redan nu har i sin vård en massa viktiga administrativa arkiv. Är det så, att riksarkivet icke är kompetent att handhåva vården av dylika arkivalier, då är det verkligen en plikt för de herrar, som hava den uppfattningen, att påvisa detta, så att rättelse därvidlag kan vidtagas.

Jag förstår mycket väl, att det är alldeles riktigt, som flera talare, bland andra herr Borell, framhållit att kammarkollegium icke kan och får släppa kontakten med sina arkiv, men det blir icke följden, att kollegium skulle förlora denna kontakt, om riksarkivet finge övertaga vården av kammararkivet. Kammararkivet förvaras i särskilda lokaler. Det skulle stå kammarkollegiets tjänstemän lika öppet sedermera som nu att använda sig av dessa arkivalier. De skulle ju — det framhålles uttryckligen både i sakkunnigbetänkandet och i utskottsbetänkandet — att kammarkollegiets tjänstemän skulle hava fullkomligt fri tillgång till arkivalierna sedermera liksom nu. Jag kan icke alls förstå, huru man kan framställa saken så, att en sådan anordning, som nu föreslås, skulle leda till att kollegiet behöver förlora kontakten med arkivalierna.

Men då säger man: varför kan man icke låta arkivalierna vara kvar i kollegiets vård? Ja, mina herrar, jag skall verkligen icke riva upp den förhistoria, som denna sak har, och jag skall icke lämna någon som helst skildring av det sätt, varpå kammarkollegium handhaft vården av arkivet. Jag vill endast erinra om, att kollegiet är ett ämbetsverk, som har en synnerligen pressande arbetsbörda över sig. Dess administrativa uppgifter äro oerhört viktiga och oerhört mödosamma, och det är helt förklarligt, att detta ämbetsverk icke kunnat ägna ett ständigt intresse åt den arkivtekniska sidan av sin verksamhet. Det är ju för övrigt själfallet, att när man har ett centralt ämbetsverk, som har till uteslutande uppgift att handhåva teknisk arkivvård, arkivalierna böra bliva bättre skötta, om de lämnas till detta ämbetsverk.

Jag vill också framhålla, att sparsamhetsintresset naturligtvis i längden tillgodoses allra bäst därigenom, att man inför centralisation på detta område, ty det är givet, att arbetskrafterna kunna utnyttjas på bättre sätt, när det hela står under samma centrala ledning.

Till slut skulle jag vilja rikta en vädjan till kammaren att tänka på att det vetenskapliga intresse, som man här har försökt misstänkliggöra, dock för sig uppställt ett mål, som är av synnerligen stor betydelse för hela vår kultur. Det har ju från många håll gjorts den anmärkningen i fråga om de arbetsuppgifter, som vår historiska forskning tagit upp, att man alltför mycket sysslat med den utrikespolitiska och diplomatiska historien och försummat de inrikespolitiska uppgifterna. Nu är förhållandet det, att det material, som finnes i kammararkivet, är av det allra största värde för arbetet på vår inre historias utforskande. Det har varit ett synnerligen stort hinder för forskningen på detta område, för den forskning, som avser att framställa vårt folks inre liv i helg och söcken, att detta material har varit så svårtillgängligt, som hittills har varit fallet, och jag vädjar till kammaren att tillgodosä det vetenskap-

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

liga forskningsintresse, varom jag talat, genom att bifalla statsutskottets hemställan, i synnerhet som kammaren kan vara fullkomligt övertygad om att ett bifall därtill icke kommer att på något sätt lägga hinder i vägen för de administrativa uppgifter, som kammarkollegium har att fylla. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall be att få ytterligare säga några ord i denna fråga, närmast med anledning av den siste ärade talarens anförande.

Den siste ärade talaren lägger saken så, som om det här skulle vara en strid om, huruvida det ifrågavarande arkivet skall ordnas efter den ena eller den andra principen. En sådan strid förefinnes enligt min mening icke. Jag är övertygad om att det är båda de stridande parternas — om jag så får kalla dem — önskemål och strävan, att arkivet, med behörig hänsyn tagen till dess ändamål som utredningsmaterial för kammarkollegium, skall ordnas efter strängt arkivtekniska principer. Men om under vilkens förvaltning och närmaste överinseende detta ordnande för framtiden. Det är således icke detta striden gäller, utan striden står om under vilkens förvaltning och närmaste överinseende detta ordnande skall ske. Kärnpunkten i mitt anförande och vad jag närmast ville framhålla var, att därest detta icke får ske under kammarkollegii ledning och överinseende, därest kammarkollegium berövas den intima kontakt mellan sig och detta arkiv, som nu förefinnes, så kommer det ovillkorligen att leda därhän, att kammarkollegii förmåga att utnyttja detta arkiv, som dock främst måste vara ett förvaltningsarkiv, för framtiden kommer att förminska.

Jag ber på samma gång att få göra en erinran mot ett yttrande, som den siste ärade talaren fällde, nämligen att det under debatten skulle hava gjorts gällande, att riksarkivet vore inkompetent för ett sådant rationellt ordnande. Såvitt jag hört, har något sådant yttrande icke framkommit i debatten. Åtminstone har jag icke påstått något dylikt i mitt anförande, och jag hyser naturligtvis alls icke en sådan uppfattning.

Innan jag slutar, ber jag att få rätta ett misstag, vartill jag gjorde mig skyldig i mitt förra anförande. Jag sade nämligen, att departementschefen hade uttalat sig om vissa olägenheter och de eventuella sätten att förminska dessa. Det har påvisats för mig, att detta icke var ett uttalande av departementschefen utan att det från hans sida endast varit ett återgivande av vad som förekommit under utredningsarbetet, och jag beklagar detta misstag.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr statsrådet Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! I denna mycket omstridda fråga finns det några punkter, om vilka alla hava enat sig.

Den första punkten är, att här ifrågavarande arkivalier äro av utomordentligt stor betydelse både för den historiska forskningen och för

det administrativa arbetet. Det är ju så, att en stor del av dessa arkivalier utgöra en av de förnämsta arkivkällorna till vår äldre historia. Den, som vill studera vårt lands skatteväsen, finansrätt, folkmängd, ekonomi, hembygdskunskap, jordbrukets och andra näringars utveckling eller de sociala förhållandenas utveckling, är i väsentlig mån hänvisad till dessa arkivalier. Å andra sidan hava de en mycket stor betydelse ur förvaltningssynpunkt, men, märk väl, icke blott för kammarkollegiet utan för åtskilliga andra ämbetsverk. Det förhåller sig nämligen så, att det gamla centrala ämbetsverk, som kallades kammaren och om vars gamla arkiv det nu är fråga, i sig inneslöt vad som sedermera har utbrutits som kammarkollegium, statskontoret, kammarrätten och åtskilliga andra ämbetsverk. För samtliga dessa verk har kammararkivet betydelse ur förvaltningssynpunkt, ehuru det icke kan bestridas, att betydelsen för kammarkollegiet är störst, därför att kammarkollegiets arbete är inriktat på utredning i högre grad än något av de övrigas.

Liksom man sålunda är ense om betydelsen av dessa arkivalier ur historisk och förvaltningssynpunkt, så är man också ense därom, att förhållandet är något olika med olika arkivalier. De äldre arkivalierna hava givetvis den största betydelse för den historiska forskningen, de yngre däremot ur förvaltningssynpunkt.

Den andra punkt, varom man är ense, är, att dessa arkivalier äro i behov av förbättrad arkivvård och detta i två avseenden, nämligen både med hänsyn därtill, att de behöva bättre förvaras och vårdas samt ordnas efter mera tidsenliga principer, och ur den synpunkten, att det behövs en fullt kompetent arkivpersonal, som är disponibel för allmänheten, så att denna kan få de upplysningar som behövas för att finna sig till rätta.

Vidare är man för det tredje ense om att någonting bör göras snarast möjligt.

Är man nu ense om dessa saker, så är man däremot så mycket mindre ense om den väg, man nu bör gå. Å ena sidan menar man, att riksarkivet bör hava hand om kammararkivet. Den meningen har företräts av kommittémajoriteten, och man har ansett, att en dylik anordning är en naturlig följd av att man här i landet har en central arkivvårdande institution. Där har man de bästa förutsättningarna för detta arbete. Där kommer man lättast i kontakt med den fortgående utvecklingen av arkivvården. Där har man den mest allsidiga sakkunskapen och bästa tillgången till specialister för speciella undersökningar. På detta sätt får man också den enhetlighet i ledningen, som ur åtskilliga synpunkter är erforderlig.

Den andra vägen man här vill gå är att låta kammararkivet stanna kvar hos kammarkollegium. Men, mina herrar, aktar man närmare på vad som i de föreliggande handlingarna såges om denna väg, icke minst vad som yttrades av de båda professorerna i Lund, så får man ett bestämt intryck av att för en ordentlig vård av kammararkivet inom kammarkollegiet erfordras ingenting mindre än ett riksarkiv i miniatyr inom kammarkollegiet självt. Där måste upprättas en arkivavdelning, och vill

Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)

man tänka på att få kvalificerat folk där, kan man icke nöja sig med blott de lägre gradernas tjänstemän utan måste söka att få högre sådana. Jag kan icke se annat än att om dessa arkivalier stanna hos kammarkollegium, måste följden bliva, att det så småningom växer upp ett riksarkiv nummer två, som har hand om ett arkiv, som, såvitt jag kan se, egentligen hör hemma hos det egentliga riksarkivet.

Men går man nu denna vägen, måste detta givetvis medföra ekonomiskt ofördelaktiga följder, det måste medföra en splittring i värden av våra betydelsefullaste och värdefullaste arkivalier, och det måste medföra svårigheter att få duglig arkivpersonal. Ty det är väl uppenbart, att de bäst kvalificerade söka sig till det större riksarkivet, där de kunna räkna på bättre och säkrare befordran än i det mindre. Slutligen är det fara å färde, att även vid en sådan anordning de rent administrativa synpunkter, som helt naturligt måste ligga kammarkollegium närmast, ändå komma att i främsta rummet taga dess intresse och ansvar i anspråk.

När nu saken ligger så, frågar man sig: finnas då verkligen tvingande omständigheter att välja den senare vägen, att låta arkivet stanna kvar hos kollegiet?

Nu säger kammarkollegiet: "Vi behöva dessa arkivalier för vårt arbete. Vi vilja icke och vi kunna icke lämna dem ifrån oss." Ja, mina herrar, vid bedömandet av denna kammarkollegiets ståndpunkt, kan jag icke lämna ur räkningen den av erfarenheten ofta bekräftade svårigheten att få ett svenskt ämbetsverk att lämna ifrån sig något, som det en gång fått under sig. Jag har endast på en punkt i livet mött en liknande svårighet, och det är när det gäller att få en magister att pruta något av på detaljerna i sitt ämne. Jag kan ej värja mig för den tanken, att hur gärna kammarkollegiet velat följa och även trott sig följa objektiva grunder, det icke varit möjligt att helt frigöra sig från denna i djupet av varje ämbetsverks hjärta liggande önskan att få behålla vad det har.

Jag skall emellertid be att få noggrant och objektivt granska de skäl, som blivit anförda från kammarkollegiets sida. Det första skälet är, att kollegiet skulle behöva dessa arkivalier för utförande av sitt arbete. Mina herrar, det är ett respektabelt skäl, ifall det är fullt grundat. Det är sant, att kollegiet behöver dessa arkivalier, men den anordning, som nu här är föreslagen, kommer icke att i någon mån lägga hinder i vägen därför. Det är, som herrarna känna, föreslaget, att man skall uppdelade arkivalierna på det sättet, att de som hava i främsta rummet historisk betydelse ställas under riksarkivets vård, och de vilka hava betydelse förnämligast för förvaltningen, stanna kvar under kammarkollegiets vård. Och de arkivalier, som nu komma under riksarkivets vård, skola icke *flyttas*. Man talar här om att arkivalierna skola "överföras" från kollegiet till riksarkivet. De skola emellertid icke flyttas från sin nuvarande lokal utan förbliva just där de äro, och kammarkollegiets tjänstemän skola hava alldeles samma fria tillgång till dem,

som de nu ha — samma rörelsefrihet, samma kontakt med sitt material. De vinna blott den fördelen, att materialet är bättre ordnat.

Man invänder nu vidare, att lokalfrågan är så ytterst vanskelig, man vet icke, hur denna i en framtid kan komma att utveckla sig. Ja, mina herrar, detta gäller icke blott kammarkollegiets förhållande till kammararkivet, utan det gäller också kammarkollegiets förhållande till riksarkivet, ty faktiskt är det så, att kollegiet — som begagnar sig av de äldre arkivalierna i kammararkivet dels genom s. k. remisser, dels genom personliga besök av tjänstemännen, dels genom lån av handlingar — anlitar riksarkivet i större utsträckning än kammararkivet. Jag menar därför, att när man här talar om en vanskelig lokalfråga, gäller frågan icke allenast kammarkollegiets förhållande till kammararkivet utan lika mycket kammarkollegiets förhållande till riksarkivet. Min övertygelse är, att kammarkollegiets och riksarkivets lokalfrågor aldrig kunna lösas isolerade utan alltid måste ses i förhållande till varandra. Därför innehåller också det föreliggande förslaget, att ärenden rörande lokalförhållanden skola behandlas av riksarkivet och kammarkollegiet gemensamt.

Vidare säger man nu, att arkivalierna behöva ordnas på ett sådant sätt, att kammarkollegiet har nytta av dem för sitt arbete. Man får därför icke låta den historiska synpunkten bliva den ensamt avgörande vid ordnandet. Härvidlag måste jag instämma i vad herr Westman sagt. Jag tror, att det ligger en överdrift i det påståendet, att det skulle finnas en motsättning mellan grunderna för ordnandet av arkivet för administrativ utredning och för historisk forskning. Äro arkivalierna väl ordnade ur den ena synpunkten, ur forskningssynpunkten, och det finns skolad arkivpersonal, så torde arkivet också vara väl ordnat och utrustat, när det gäller administrativt utredningsarbete.

Slutligen vill jag säga, att jag är övertygad om att någonting behöver göras nu genast. Statsutskottet har vid propositionens behandling sört för att det icke längre finnes något ekonomiskt hinder. Riksarkivets stat kan nu bestämmas och kammararkivet kan ställas under riksarkivets vård, utan att detta bereder det allmänna några ökade kostnader. Skall återigen kammararkivet stanna kvar i kammarkollegiets vård, återstår den gamla frågan, hur vi skola kunna skaffa personal i den utsträckning och med de kvalifikationer, som behövas. Ett uppskov i denna snart nog sekelgamla tvistefråga, som läte förhållandena förbliva vid status quo, skulle vara synnerligen olyckligt.

Ett kammararkivets överflyttande i administrativt hänseende till riksarkivet kommer, såvitt jag kan se, att bliva för staten billigare samt att medföra en effektivare vård och ett snabbare ordnande utan att därvid kammarkollegiet behöver lida något som helst intrång, allt under förutsättning att det, som jag hoppas, kommer att bestå ett gott samarbete både nu och för framtiden mellan de båda ämbetsverken.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner,

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

*Ny stat för
riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 109, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 18.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-
rättande av ett rasbiologiskt institut;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande
av lån åt allmänna barnhuset i Stockholm;

nr 112, i anledning av väckt motion om anslag till en överpostiljons-
befattning åt förste postiljonen Johannes Andersson Almén;

nr 114, i anledning av väckt motion med förslag om viss uppdelning
av statens rederilånefond; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om beredande av rö-
relsekapital för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Lagförslag
om ströän-
gars indra-
gande till
kronan m. m.*

Föredrogos ånyo sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets ut-
låtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med för-
slag till lag om ströängars indragande till kronan m. m., dels ock an-
gående anslag till bestridande av kostnader för ströängars indragande
till kronan.

Genom en den 18 mars 1921 dagtecknad proposition, nr 199, vilken
hänvisats till lagutskott och sedermera överlämnats till andra lagutskottet,
hade Kungl. Maj:ten, under återropande av propositionen bilagda, i stats-

rådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga fram- *Lagförslag om ströängars indragande till kronan m. m.*
lagda förslag till

- 1) Lag om ströängars indragande till kronan ;
- 2) Lag huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom *kronan m. m.*
Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark; samt *(Forts.)*
- 3) Lag om förbud mot avsondring av ströängar inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark.

Genom en samma dag dagtecknad proposition, nr 245, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för ströängars indragande till kronan under nionde huvudtiteln å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Efter överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade berörda propositioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott, vilket i det föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 199 innefattade lagförslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga förslag till lagar uti ifrågasvarande ämnen, så lydande som utlåtandet visade ;

B) att riksdagen måtte till bestridande av kostnaderna för ströängars indragande till kronan under nionde huvudtiteln å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr von Sneidern: I avseende å föredragningen av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 hemställes, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de däri tillstyrkta lagförslagen vart för sig först föredragas, det med 1 betecknade förslaget där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstaggande och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages ;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet ; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag om ströängars indragande till kronan.

1 §.

Denna paragraf lydde :

*Lagförslag
om ströän-
gars indra-
gande till
kronan m. m.
(Forts.)*

Med ströängar förstås i denna lag ägor, som hemman eller nybygge i Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark vid avvitrting fått sig tillsvidare tillagda å kronomark.

Herr L i n d h a g e n: Den ofantliga mängd av ärenden, som varje år hopa sig på riksdagens bord, gör, att en enskild ledamot av riksdagen icke hinner följa med dem alla. I denna fråga har jag tyvärr icke i rätt tid hunnit sätta mig in, ehuru den ur jordfrågans synpunkt har en säregen betydelse. Jag har icke varit i tillfälle att fatta någon ståndpunkt till det föreliggande förslaget. Men jag har i alla fall vid ett hastigt genomseende av handlingarna nu funnit, att av de myndigheter, som yttrat sig i frågan, framhållits åtskilliga betänkligheter, såsom av förste lantmätaren i Norrbottens län och byråchefen Eriksson i lantmästeristyrelsen samt i all synnerhet av kammarkollegium. Den fråga det här gäller är ju i själva verket att genom tvångslagstiftning frångåta jordbrukare uppe i lappmarken jord, som vid avvitrtingen blivit tilldelad dem såsom en äga och för vilken de blivit utlovade att erhålla annan jord, om den skulle frångåtas dem. Förslaget går ut på att frångåta dem dessa ägor men att samtidigt upphäva utfästelsen att giva dem ersättning i annan jord. De få endast behålla den övriga jord de hava, men man utlovar i stället andra fördelar, såsom hjälp att odla upp annan mark, som de äga.

Det är nu ganska vanskligt att bedöma, hur detta kommer att utfalla i tillämpningen. Dessa jordbrukare däruppe i lappmarken äro ju så isolerade. De ha också sina egna vanor, vilka kanske i mycket äro ovanor, men måhända också i mycket, åtminstone för många av dem, äro betingade av naturliga förhållanden, som icke någon tvångslagstiftning kan avhjälpa. Om man skall gå med på en tvångslagstiftning i detta fall, så att till och med det löfte, som givits dem om ersättning i annan mark, upphäves, fordras det dock en ofantlig varsamhet i tillämpningen av denna lagstiftning. Man frågar sig då: Kommer denna varsamhet att iakttagas av de ämbetsmän, som få dessa jordbrukares öde i sina händer? Ja, det kommer nog att bli här som vid andra tillfällen, än så och än så, och man kan äventyra, att de som äro mest betryckta, som minst ha näbbar och klor och som ha de minsta ekonomiska resurserna att föra sin talan, också komma att bli mest åsidosatta i detta hänseende. Jag har varit rätt mycket däruppe, så att jag kinner förhållandena där, och det är för att få föra deras talan åtminstone med hänsyn till lagens tillämpning, som jag begärt ordet, då jag nu icke varit i tillfälle att framställa något yrkande om ändringar i lagen till deras förmån.

Det har också anmärkts, att det finns sådana ströängar även i Dalarna och på andra ställen. Men man har icke funnit det behövt att utsträcka lagstiftningen dit. Vad särskilt Dalarna beträffar kan det ju hända, att dalfolket skulle reagera mera mot en tvångslagstiftning än de menlösa lappmarksbönderna däruppe, så att det även ur den synpunkten icke ansetts tillrådligt att utsträcka lagstiftningen dit. Det har åt-

minstone sagts mig, att detta kanske varit en av bevekelsegrunderna; det känner jag nu icke.

Jag trodde först, att denna lagstiftning var avsedd att befrämja lapparnas rätt, ty det har ju alltid varit den stora stridigheten däruppe, att det hö, som inbärgats och hässjats på dessa ängar, skadats av renarna, när dessa gått fram. Förr i världen, när man lagstiftade om ströängarna, var detta huvudmotivet. Nu lär det icke förekomma ett ord därom i kommitterades betänkande, utan det huvudsakliga motivet för lagstiftningen är, att ströängarna stå i vägen för statens kolonisation på dessa egna områden. Kanske ligger även häri en insats i den officiella lapppolitikens påstådda strävande att söka utrota skogslapparne. Den dunkla punkten skulle jag ha velat undersökt.

Man har också tillagt, att denna lagstiftning behövs för att främja skogsvården och att den kommer att främja jordbruket däruppe. Ehuru man annars alltid ansett, att en bättre upplysning i fråga om jordbrukets rätta skötsel bör skapas på frivillighetens väg, har man således funnit, att det uppe i lappmarken kan vara lämpligt att i detta fall gå tvångets väg. Huruvida det kommer att lyckas eller icke, lämnar jag därhän.

Det förnämsta motivet till lagstiftningen är emellertid tydligen, att ströängarna ligga i vägen för kronans kolonisation däruppe. Förslaget har också ursprungligen framkommit från kolonisationskommittén, tror jag. Det gäller således denna gång framför allt kolonisationen och icke lapparna. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att här har man för att främja kolonisationen och skapa nya jordbruk ansett sig kunna tillgripa en tvångslagstiftning, där man tager ifrån jordbrukare av deras mark för att giva åt andra jordbrukare. Jag vill icke säga, att detta icke kan komma att leda till goda resultat, men man har alltid varit mycket rädd för att tillgripa en lagstiftning, varigenom man skulle socialt expropriera jord för att skapa jordbruk. Däruppe i lappmarken nära den eviga snön, där det är lång vinter och karga levnadsvillkor, där man får frysa och skörden är knapp och äventyrlig, ehuru i alla fall tillräcklig att kunna föda en man bättre än med ingenting, där är man beredd att för kolonisation tillgripa detta medel och till och med taga ifrån jordbrukare deras ägor. Men när det gäller att i ett blidare klimat på gästvänligare trakter genom expropriation från de stora bolagens domäner, som miltals och åter miltals omfatta hela vattendelarna mellan de norrländska floddalarna, taga ifrån icke-jordbrukare jord, som de absolut icke använda till jordbruk, för att skapa nya jordbruk, så har den frågan fått gå törnestigen år ut och år in, och man vet ännu icke, om det finns några möjligheter att vinna gehör för dess lösning. Varför? Jo därför, att där stå stora ekonomiska intressen mot, men däruppe är det endast några menlösa lappmarksbönder, som man har att göra med. Från dem kan man taga jord för att giva åt andra jordbrukare, men när det gäller att från den stora industrien taga mark, där det finns ett gästvänligare klimat, större utfartsmöjligheter och större utsikter till

*Lagförslag
om ströän-
gars indra-
gande till
kronan m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om ströängars indragande till kronan m. m. trevnad, då tvekar man i det längsta, och jag är ännu icke säker på att det någonsin kommer att lyckas. Jag har, herr talman, ansett, att denna parallell borde få ett uttryck i riksdagens protokoll från något håll vid detta tillfälle.

(Forts.)

Jag har tyvärr intet yrkande att göra.

Herr H e l l s t r ö m: Då den siste ärade talaren icke gjorde något yrkande, vore det kanske icke nödvändigt att nu upptaga denna fråga, när kammarens tid är synnerligen strängt upptagen och många torde önska att så fort som möjligt få avsluta förhandlingarna. Jag anser mig dock såsom norrlänning böra säga några ord i denna fråga.

Den siste ärade talaren anmärkte, att detta är en så vidlyftig fråga, att en enskild riksdagsman i allmänhet icke kan vara i tillfälle att sätta sig in i densamma, och jag vill säga, att det yttrande, som han nu hade, i vad det avsåg det nu föreliggande förslaget, var en synnerligen god illustration till denna anmärkning. Vi norrlänningar uppfatta nämligen detta förslag såsom en stor fördel, som bjudes den norrländska befolkningen, och icke såsom någon våldsåtgärd, som kommer att gå ut över dem. Det har genom lång erfarenhet visat sig, att det gamla sättet att uppehålla jordbruket genom avbärgande av avlägsna, ofta mildtals från hemmet belägna slätterängar, vilka lämna mycket dålig avkastning och endast kunna avbärgas vartannat eller vart tredje år — och det är dessa ängar, som det här är fråga om — har varit till mycket stor olägenhet för lappmarksbefolkningen. Vi fingo uppe i Norrbotten 1902—1903, det sorgligt beryktade missväxtåret, en mycket god erfarenhet på detta område. Då kunde kreatursbesättningarna däruppe hållas vid liv egentligen endast genom en alldeles utomordentligt stor hjälpverksamhet från landet i övrigt. Det visade sig emellertid då, att det förefanns ganska stor olikhet mellan olika jordbrukare i avseende på behovet att få hjälp. De jordbrukare, vilka envist hade hållit fast vid det gamla systemet att använda hela sommaren till att avbärga de dåligt avkastande ströängarne, befunno sig i de största svårigheterna, men det fanns en hel del jordbrukare, även i lappmarken liksom vid kusten, vilka redan börjat skaffa sig odlingar i närheten av gårdarna. Fastän nöden i allmänhet var stor, var det många av dessa senare, som just på grund av att de övergivit det gamla olämpliga brukningssättet och mera stödde sig på den odlade jorden, icke voro i behov av något understöd.

Då inom kolonisationskommittén fråga uppstod om att finna utvägar att bereda staten möjlighet att få disponera ifrågavarande slätterängar, vilka på samma gång äro de bästa odlingsmarkerna, framstod det för mig och övriga norrlandsrepresentanter i kommittén såsom ett önskemål, att man skulle kunna få statsmakterna att på samma gång slutligt reglera dessa förhållanden. Ströängarna lämnades åt befolkningen vid avvittringen endast för att befolkningen därifrån skulle få taga sitt oundgängliga behov av kreatursfoder. Det är icke en äganderätt i vanlig bemärkelse, som befolkningen har till dessa ängar, utan det kan när-

mast karakteriseras såsom ett slags servitut att inbärga deras foderavkastning.

Det föreliggande förslaget innebär nu, att man på samma sätt som vid tilläggsavvittringen i Västerbottens lappmark skall bereda dessa lantbrukare ersättning för den avkastning de få från ströängarna, icke på så sätt, att man ger dem pengar eller annan mark, utan så, att man bereder dem möjlighet att i närheten av gårdarna odla upp mark, som kommer att giva dem en lika stor eller något större och en mycket mera lättbärgad avkastning än den de få från de avlägsna slätterängarna. Detta skulle enligt alla sakkunnigas uppfattning vara av den största betydelse för jordbrukets utveckling i dessa trakter.

Herr Lindhagen yttrade, att det här var fråga om att beröva dessa lantbrukare deras jord. Det förhåller sig ju emellertid så, att då man lämnade dem denna rättighet att avbärga ängarna, fingo de den blott tillsvidare, till dess att den kunde ersättas med annan mark. Någon verklig äganderätt lämnades således icke.

Herr Lindhagen anförde vidare, att åtminstone ett par myndigheter hade motsatt sig denna indragning, nämligen förste lantmätaren i Norrbottens län och med stöd av hans uttalande en byråchef i lantmåteristyrelsen. Dessa stödjade sig just på detta löfte, att jordbrukarna i stället för ängarnas höavkastning skulle få annan mark, i detta fall skog. Det finns nämligen icke möjlighet att bereda dem någon annan mark än skog. Bolagen, vilka herr Lindhagen ju i allmänhet icke betraktar med så blida ögon och som även jag anser på detta område hava åstadkommit mycken villervalla däruppe, insågo, att här fanns en möjlighet för dem att öka sina skogsarealer, och då jurister av en annan uppfattning än Stockholms stads borgmästare i detta stycke kunde giva lämpliga anvisningar, fann man på att man kunde, utan att komma i strid med lagen, göra ägostyckningar på ett sådant sätt, att dessa ängsmarker, som från början voro avsedda att bereda åbon möjlighet att få hö, icke lades till den ägolott, på vilken skulle bedrivas jordbruk, utan till den ägolott, som endast innehöll skog och som skulle behållas av bolagen; och man hittade till och med på ännu bättre metod, nämligen att helt enkelt icke låta jordlotterna få någon eller endast obetydlig ängsmark, från vilken brukarne kunde taga hö till sina kreatur, utan ängarna avsåndrades som en särskild ägolott utan någon annan hemmanets marktillgång. Avsikten är ju så genomskinlig, att ingen kan tvivla på, vad som varit meningen, nämligen att utnyttja denna åt befolkningen lämnade förmån att få foder åt kreaturen, till att öka vederbörande hemmansägares möjlighet att få skogsmark från kronan. Att förste lantmätaren i Norrbottens län, som verkställt dylika ägostyckningar, från sin synpunkt skulle anse förslaget vara för hårt för jordägarna, är helt naturligt. Jag fäster emellertid uppsamheten på, att dessa antisociala ägostyckningsåtgärder föranlett 1917 års riksdag att göra en särskild lagstiftning, vari det förbjöds att verkställa dylika ägostyckningar. Jag tror, att om man kände till dessa förhållanden, skulle man icke som herr Lindhagen ömma så mycket för den

*Lagförslag
om ströän-
gars indra-
gande till
kronan m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ströän-
gars indra-
gande till
kronan m. m.
(Forts.)

jordägare, som på det sättet berövas möjligheten att få skog från kronan och i stället får sig en högre höavkastning tillförsäkrad än den han kan få från slätterängarna. Jag tror, att om herr Lindhagen varit i tillfälle att närmare sätta sig in i frågan, skulle han varit den förste att inse, att den föreslagna åtgärden kommer att bli till största gagn för lappmarks-befolkningen.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till 1 § i förslaget.

Herr Lindhagen: Jag har icke yttrat, att jag ej haft tid att sätta mig in i detta ärende, men jag sade, att det finns så många spörsmål på riksdagens bord, så att man ej hinner med alla, och till dem hör detta. Att jag i alla fall yttrar mig beror på, att jag har ganska mycket på känn i denna sak, kanske på ett annat sätt än den föregående talaren.

Den debatt, som här pågår, är ganska likartad med den, som nyss pågick mellan riksarkivet såsom representant för vetenskapen och kammarkollegium såsom representant för det levande livet. Jag återopade också alldeles särskilt kammarkollegium i detta fall, men det hoppade den siste talaren över och speciminerade i några privatkunskeper han hade från förste lantmätaren i Norrbottens län. Men han aktade sig för det stora kammarkollegiet, som också var enhälligt i denna fråga till skillnad från vetenskapsmännen i Luëå. Detta får vara ett svar på angreppet om min obekantskap med saken och ett lysande exempel på vetenskapens ställning till det levande livet. Och sedan kunna vi ju vara vänner igen.

Jag vet mycket väl, vad de där ströängarna betyda för jordbruket; och att det inte är bra för ett rationellt jordbruk, att man får gå så lång väg för att skörda ett dåligt hö under ogymsamma omständigheter, det vet jag lika bra som den siste talaren. Men han förbigick helt och hållet mitt anförandes sociala innebörd, ty det intresserar icke vetenskapen, men det intresserar kammarkollegium och mig. Det var däri det låg. Jag talade först om de bönder, som finnas däruppe, men jag har också tänkt på bolagen, och hade jag haft tillfälle att väcka motion, skulle jag föreslagit, att bolagen skulle på något lämpligt sätt fråntagas denna lags företräden till odlingar på statens bekostnad. Den siste talaren uppehöll sig bara vid bolagens hemman och icke vid de småbrukares hemman, som ännu finnas kvar. Jag betonade, att här gällde det att taga från dem en äga som de redan fått genom en lantmåteriförrättning, avvittringen, utan att ge dem någon annan i stället. Det talade heller icke den siste talaren om ett spår och det kan vara betänkligt, ty det kan ju hända, att det icke finns så goda ägor kvar till ersättning eller att brukarna icke ha förmåga att uppodla det, som fordras av dem. Därför säger också kammarkollegium, att det kan hända att man äventyrar många jordbruk på detta sätt, och det var därför jag här väddade, tydligen som en ropandes röst i öknen, att man vid lagens tillämpning måtte förfara varligt med dessa småbruk, då man nu skall bereda dem ett surro-

gat, och särskilt tillgodose de mest förbiseddas och de mest betrycktas rätt, vilket inte alltid går ihop med vetenskapen i städerna och ämbetsverken, som utgrena sig därifrån. Denna vädjan må vara tillåten och mycket befogad och det är också den punkten kammarkollegium understrukit gentemot vetenskapen.

*Lagförslag
om ströängars
indragande till
kronan m. m.
(Forts.)*

Vad nu angår bolagens rätt att tillgodogöra sig ströängar och laborera där uppe är det också som sagt nödvändigt att se till, att då man vill hjälpa en lantbrukare, man icke skaffar bolagen obehöriga fördelar, så att, om man tvingar dem att odla upp nya åkrar och ängar, de höja arrendena och taga betalt för den present, som kronan ger dem. Därför är mitt bekymmer särskilt, herr talman, att jag icke varit i tillfälle att reagera mot de konsekvenser, som alltid bli av en sådan här lagstiftning, då man icke ser upp, nämligen att gynna dem, som icke alls äro avsedda.

Vad slutligen avser den sista frågan, om nitet i denna sak i jämförelse med det bristande nitet i den andra, större saken, har den siste talaren icke inlåtit sig därpå, och jag föreställer mig därför, att han samtycker till vad jag yttrade.

Herr Hellström: Det förhåller sig icke så, att jag samtyckt till allt vad herr Lindhagen yttrat, därför att jag icke upptagit det till särskilt bemötande. Ty om jag skulle upptaga till bemötande allt vad han sagt, skulle jag komma att taga kammarens tid i alltför hög grad i anspråk. Jag tror emellertid icke, att det för utredningen av föreliggande fråga är nödvändigt att upptaga precis varje påstående, som fälles av en talare.

Jag begärde emellertid ordet, då herr Lindhagen sade, att man icke hade några garantier för att dessa småbönder icke skulle frångå sina ströängar utan att de hade möjlighet att få tillräckligt stora odlingar på annat sätt. I detta avseende ber jag endast att få hänvisa till lagförslaget, som upptagit den eventualiteten till behandling. Där är nämligen föreskrivet, att ifall det icke finnes odlingsmark, få jordägarna helt enkelt bibehålla ströängarna, och då är denna sak helt och hållet avhjälpt. För övrigt har man ansett det vara det lämpligaste, om de skulle få sina odlingar på egna ägoområden. Men om det icke skulle lämnas kvar tillräcklig odlingsreserv för en naturlig utveckling av hemmanen i framtiden, är det dessutom föreskrivet, att då skall odlingsmark tagas antingen från de till deras egna hemman hörande ströängarne eller från några från andra hemman indragna ströängar och odlingarna förläggas dit. Denna fråga har varit föremål för grundlig utredning under lång tid och blivit så granskad av olika myndigheter, att jag tror, att den icke är så omtvistad, som herr Lindhagen nu vill göra den till.

Vad kammarkollegium beträffar, har jag olyckligtvis icke med mig själva propositionen, men jag vill erinra mig, att det gjordes invändningar ur kameral synpunkt men att kollegium slutade därmed, att kollegium icke kunde bedöma huruvida förslaget icke från andra synpunkter

Lagförslag om ströängars indragande till kronan m. m.
(Forts.)

skulle erbjuda så stora fördelar, att det vore väl motiverat, och att kollegium därför icke ville motsätta sig förslaget.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Det är mycket riktigt såsom den siste talarén sade, att kammarkollegium kommit till det slut, att kollegium icke vågat motsätta sig denna sak, men kollegium har i hela motiveringen krånglat sig fram till detta slut genom betänkligheter mot att tillämpningen skulle bliva orättvis och icke sådan, som den bör vara i de speciella fallen. Det är denna uppfattning, som jag har velat understryka, och jag står fortfarande vid att den behöver understrykas.

Herr statsrådet Hansson: Jag skall endast be att få lämna några upplysningar angående propositionens tillkomst, d. v. s. angående de synpunkter, som voro bestämmande, då ärendet behandlades i departementet.

Jag kan visserligen icke yttra mig om norrlandsförhållandena såsom en norrlänning, men jag kan yttra mig därom med den kännedom, som jag fått under de år, då jag varit ordförande i statens odlingsorganisation. Jag har gjort upprepade resor i de norrländska länen och märkt det stora odlingsintresse, som finnes i dessa län, framför allt i Västerbottens. Jag skall icke nu komma med några siffror, men jag kan med stöd av dylika påstå, att ingenstädes i hela riket är odlingsintresset så stort som i detta län. Detta intresse kan följas från kustsocknarna ända upp mot fjällbygden. Man ser tydligt, hurusom man överallt strävar att förvandla den odlingsbara jorden — ej minst de gamla ängsmarkerna — med dess svaga avkastning till odlad jord med högre avkastning.

Att dessa strävanden uppkommit i våra dagar är en följd av att arbetspriserna stigit så oerhört. Det kunde löna sig i gamla tider, då dagsverkspriserna voro låga, att hålla på med dessa slätterängar, där skörden är så dålig, att skörde- och transportarbetena numera icke betala sig. Jag har också sett frågan ur den synpunkten, att det gäller att räcka en hjälpande hand till dessa lantmän, som sitta där uppe nära fjällen och driva sitt jordbruk efter en gammal, av professor Hellström skildrad metod, vilken ej längre är givande. Det gäller att få dem att odla de gamla ströängarna, då de av en mindre odlad areal få en skörd som är större än den de nu kunna hämta från vida områden. På detta sätt kan ju avkastningen av de nuvarande ströängarna mångdubblas, och samtidigt arbetar man sig fram till den kulturform, som måste vara av avgörande betydelse för det inre Norrlands framtid. Alltså bör man se hela denna fråga icke såsom en tvångsåtgärd mot de nuvarande innehavarna utan såsom en hjälpande hand från statens sida för att hjälpa nybyggarna och innehavarna av den jord, som finnes i dessa bygder. Samtidigt bereder man plats för nya skaror av nybyggare, som också kunna bosätta sig på de ströängar, som komma i statens händer genom

de föreslagna åtgärderna. På så sätt kan göras ett för framtiden betydelsefullt kulturarbete i denna bygd, där man behöver mycket mera lantmannaprodukter än som nu kan frambringas inom området.

Jag tror därför, att förslaget är på rätt väg, och jag kan icke tänka mig annat, än att det vinner kammarens bifall.

Lagförslag om strängars indragande till kronan m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

Övriga delar av det under behandling varande lagförslaget.

Godkändes.

De båda återstående av utskottet tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut rörande lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr förste vice talmannen erhöll ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att första tillfälliga utskottets utlåtande nr 20 angående kristendomsundervisningen i folkskolorna måtte uppföras på föredragningslistan för onsdagen den 25 maj.

Denna hemställan bifölls.

Efter föredragning av den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen hänvisades densamma till behandling av lagutskott.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 63, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 64, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 65, rörande förslag till lag angående upphävande av vissa delar av kyrkolagen;

nr 66, angående förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 67, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 68, angående lag med vissa bestämmelser om förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset;

nr 69, angående förslag till lag om kantorer m. m.;

nr 70, angående förslag till lag om ägogränser m. m.;

nr 71, angående grundlagstiftning om konsultativ folkomröstning;

nr 72, angående ny konkurslag m. m.;

nr 73, angående ett mera effektivt tillvaratagande av utom äktenskap födda barns och deras mödrars rätt;

nr 74, angående viss ändring i gällande bestämmelser om laga domstol i brottmål; samt

nr 75, angående förslag till lag om orgelverk i kyrka eller för allmän gudstjänst invigt kapell.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,21 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 10, den 11 och den 12 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes första sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1921 års klass jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären jämte två i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlättande till sjöförsvaret av centralfängelset i Karlskrona m. m.;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för täckande av under år 1920 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag under fjärde huvudtiteln;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förvaltaren O. Swenson att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa beställningshavare vid mariningenjörskåren att tillgodoräkna sig föregående tjänstetid för erhållande av ålderstillägg.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 215, till Konungen, angående inskränkning i rätten för ämbetsverk m. fl. att med frågor hänvända sig till folkvalda myndigheter i orterna och andra.

Anmäldes och bordlades

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.; och

nr 30, i anledning av väckt motion om antagande av förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal; samt

andra tillfälliga utskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder för utbetalande månatligen av statspensioner; och

nr 20, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i syfte att fast anställda befattningshavare vid av Kungl.

Maj:ts koncessionerade eller oktrojerade företag må tillförsäkras förhandlingsrätt genom befattningshavarnes fackliga sammanslutningar.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 26 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet i sitt utlåtande hemställt eller att riksdagen må medgiva, att förre stenarbetaren och skrivaren vid Borghamns kalkstensbrott Carl August Holmqvist må från och med den 1 januari 1921 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit vad utskottet under punkten hemställt, dock med den ändring, att i mom. j) omnämnda Carl August Holmqvists pension bestämts till 500 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 56.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 568, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 96 ja och 110 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 179 ja och 166 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överenstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 57, punkten 1, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förevarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor att utgå av lånemedel.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 39.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 569, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 119 ja och 90 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 215 ja och 129 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 57, punkten 2, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förevarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor att utgå av lånemedel.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 38.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 570, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 120 ja och 88 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 220 ja och 126 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 25 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att de i motionerna I: 118 av herr Elisson m. fl. och II: 182 av herr P. S. Hedlund i Östersund m. fl. samt i motionerna I: 56 av herr Sederholm m. fl. och II: 190 av herr Jönsson i Fridhill m. fl. framställda yrkandena icke skola föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren för sin del beslutat, att tullsatsen å till rubriken nr 138 i tulltaxan hänförligt smör, naturligt, skall från tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till och med den 31 maj 1922 utgå med ett belopp av 60 öre per kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 52.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 571, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 98 ja och 108 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 186 ja och 160 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 85, punkten 1, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) medgiva, att extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, vid allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarier, som genomgått vederbörlig provårskurs och som med nit och skicklighet under minst tolv terminer bestritt full tjänstgöring vid sådan läroanstalt, som omförmäles i § 179 mom. 1 punkt 8 i gällande läroverksstadga, må åtnjuta arvode, manlig lärare med 3,800 kronor och kvinnlig lärare med 3,400 kronor för år räknat;

b) till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de all-

männa läroverken anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 554,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat a) avslå Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avser fastställande av ett särskilt arvode för sådana extra ordinarie ämneslärare, som genomgått vederbörlig provårskurs och som med nit och skicklighet under minst tolv terminer bestritt full tjänstgöring vid sådan läroanstalt, som omförmäles i § 179 mom. 1 punkt 8 i gällande läroverksstadga;

b) att till arvodet åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 499,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 69.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 572, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 76 ja och 131 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 146 ja och 200 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 85, punkten 2, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 400,000 kronor, ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:ts fastställda villkor användas dels högst 30,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter och föreningar, vilkas ortsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem **havda** resekostnader för föreläsare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 450,000 kronor, ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 30,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter och föreningar, vilkas orsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 52.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsånt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 573, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 117 ja och 90 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 202 ja och 142 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 85, punkten 3, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande år ägt rum, till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 57,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutat att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 112,500 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda :

Ja — 94;

Nej — 45.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och av-
sant till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 574,
som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit
med 108 ja och 97 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster
befunnits utgöra 202 ja och 142 nej, vadan beslut i frågan blivit av
riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande
av statsutskottet i dess memorial nr 85, punkten 4, föreslagna samt av
båda kamrarna godkända voteringsproposition :

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till
understödjande av idrotten anvisa på extra stat för år 1922 ett förslags-
anslag, högst, 140,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet
40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl be-
stämma, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat
att till understödjande av idrotten anvisa på extra stat för år 1922 ett
förslagsanslag, högst, 90,000 kronor, därav till svenska gymnastikför-
bundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna
skäl bestämma.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda :

Ja — 72;

Nej — 66.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och av-
sant till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 575,
som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes ut-
fallit med 65 ja och 140 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade
röster befunnits utgöra 137 ja och 206 nej, vadan beslut i frågan blivit
av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 50 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen må å tilläggsstat för år 1921 såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen anvisa ett förslagsanslag, högst, 682,000 kronor, att utgå enligt samma grunder, som godkänts beträffande dylikt anslag för år 1920, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, att riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen må å tilläggsstat för år 1921 såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen anvisa ett förslagsanslag, högst, 900,000 kronor, att utgå enligt av jordbruksutskottet i utlåtande nr 37 angivna grunder.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 61.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 576, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 97 ja och 107 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 168 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 108 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må medgiva att — därest och så länge biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm Anna Kruses avlöningsförmåner utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914 angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m., —

utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av Anna Kruses tjänstgöring fullgöres i de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 tills vidare må utgå *dels* statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelse den 21 februari 1914, *dels* statsbidrag till de för henne utgående pensionsavgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *dels ock* tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till Anna Kruse i enlighet med de i sådant hänseende gällande allmänna bestämmelser, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 31.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 577, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 91 ja och 115 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 197 ja och 146 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 41 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet i sitt utlåtande hemställt eller att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts proposition i ämnet och således medgivit, att korpralen vid Tjusts båtsmanskompani nr 82

Törngren må från och med månaden näst efter den, varunder han erhåller avsked från sin anställning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig tilläggspension med sådant belopp, att enligt reglementet den 26 oktober 1838 och cirkuläret den 20 november 1860 samt kungörelserna den 30 oktober 1914 och den 29 augusti 1919 honom tillkommande pensionsförmån tillsammans med tilläggspensionen uppgår till 400 kronor, under iakttagande att Törngren, med avstående av honom såsom avskedad båtsman tillkommande dyrtidstillägg, å nämnda pensionsbelopp må äga uppbära dyrtidstillägg i enlighet med vad för f. d. befattningshavare i statens tjänst i allmänhet är eller må bli stadgat.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda :

Ja — 65 ;

Nej — 70.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 578, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 72 ja och 129 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 137 ja och 199 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 i riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 116 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition :

Den, som i likhet med första kammaren vill, att herr Kants m. fl. och herr Borells ovanberörda motioner icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja ;

Den, det ej vill, röstar

Nej ;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, att revisorn C. G. Beskow vid beräkning av ålderstillägg må få tillgodoräkna sig den tid från och med den 1 januari 1914 till och med den 29 juni 1916, då han varit utesluten från extra revisorsförordnande i kammarrätten.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda :

Ja — 98;

Nej — 34.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 579, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 125 ja och 80 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 223 ja och 114 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 i riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 117 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt med bifall till herrar Gardells och Jonssons i Risinge motion

a) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till handelsgymnasier med oförändrat belopp 135,000 kronor;

b) till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på extra stat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 150,000 kronor, att utgå, under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt herrar Gardells och Jonssons i Risinge omförmälda motion

a) medgivit, att i Hälsingborg må från och med den 1 januari 1922, genom övertagande av det nuvarande statsunderstödda handelsgymnasiet i nämnda stad, inrättas ett statens handelsgymnasium, organiserat i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 11 februari 1921 angivits, under förutsättning att Hälsingborgs stad åtager sig att tillhandahålla

erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor;

b) fastställt avlöningen för ordinarie rektor, lektorer samt vaktmästare vid statens handelsgymnasium i Hälsingborg till följande belopp, nämligen:

för rektor till 7,500 kronor, därav 5,000 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar;

för lektor till 5,800 kronor, därav 3,900 kronor lön och 1,900 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, vart och ett å 500 kronor;

för vaktmästare till 1,450 kronor, därav 900 kronor lön och 550 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 100 kronor;

c) medgivit, att ålderstilläggen till ordinarie befattningshavare vid förenämnda statens handelsgymnasium må utgå ur åttonde huvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg;

d) beslutat, att för ordinarie rektor och lektorer vid nys omförmälda gymnasium pensionsunderlaget för rektor skall utgöra 5,600 kronor och högsta pensionsunderlaget för lektor 4,600 kronor, samt att, om befattningshavare varit tillförordnad rektor, sådant förordnande skall vid bestämmandet av pensionens belopp räknas honom till godo på samma sätt, som om han varit befullmäktigad rektor;

e) godkänt följande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de för ordinarie befattningshavare vid omförmälda handelsgymnasium föreslagna avlöningsförmånerna:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

att befattningshavare skall, därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en blivande omorganisation av handelsgymnasiet eller eljest kan varda stadgad, vara pliktig att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, efter nya eller förändrade föreskrifter sköta de med befattningen förenade göromål;

att befattningshavare vidare skall, likaledes med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, vara pliktig att vid en blivande omorganisation av handelsgymnasiet ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov, efter vederbörandes hörande, prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom området för statens undervisningsväsende, dock att befattningshavare, som varder förflyttad till annan ort, skall vara berättigad att av statsverket erhålla skälig ersättning för flyttningskostnad till det belopp, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer;

att ordinarie lärare skall vara skyldig att, enligt de bestämmelser, som därom varda meddelade, ingå såsom delägare i elementarlärarnas

nya änke- och pupillkassa eller den pensionsanstalt, som kan komma att övertaga nämnda kassas funktioner ;

att befattningshavare vidare skall vara skyldig underkasta sig de bestämmelser, som må bliva föreskrivna till lärjungarnas skyddande mot smittosam lungsot ;

att med ordinarie befattning icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat ;

att med ordinarie befattning ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstbefattning av vad slag det vara må, så framt ej skolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller tjänstbefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid gymnasiet, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas ;

att ordinarie befattningshavare ej må åtaga sig undervisning i vare sig enskilda, kommunala eller andra läroanstalter, så framt icke, vad angår lektor, gymnasiets styrelse eller, vad angår rektor, skolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning att ifrågavarande undervisning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid gymnasiet, finner uppdraget kunna få mottagas och tills vidare bibehållas ; samt

att, därest för läroämnena, i vilka undervisningen är avsedd att uppehållas genom extra ordinarie lärarkrafter, extra ordinarie lärare icke kunnat anskaffas, ordinarie ämneslärare skall, i den mån han därtill är kompetent, vara skyldig dels att utan ersättning bestrida sådan undervisning till viss begränsad omfattning, dels ock därutöver mot särskild ersättning bestrida undervisning av angiven art, allt enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter ;

i fråga om avlöningsförmänens uppbärande m. m. :

att tjänstgöringspenningar skola för lektor beräknas utgå för läs-årets antal läsveckor samt att de i rektors avlöning ingående tjänstgöringspenningar skola beräknas utgå efter kalenderår men till olika belopp för lästiden och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som av Kungl. Maj:t fastställas ;

att tjänstgöringspenningar skola för vaktmästare beräknas utgå efter kalenderår ;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen ;

att den, som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfår ledighet, såsom för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdä-

gen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag, eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller av annan anledning är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen eller hyresersättningen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt;

att avlöning ej må utgå till befattningshavare för tid, varunder han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest befattningshavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej prövas skäligt låta honom uppbära något därav; samt

att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall själva lönen utgår till månadens slut;

i fråga om ålderstillägg:

att, därest förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning i samma lönegrad är i staten medgiven, tidpunkten för

första förhöjningen bestämmes att inträda för lektor efter fem år samt för vaktmästare efter tre år, under villkor att innehavaren under mer än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit ledighet för fullgörande av honom åliggande militär tjänstgöring, och

andra förhöjningen efter ytterligare fem, respektive tre år, på samma villkor, samt

tredje förhöjningen, där sådan kan ske för vaktmästare efter än ytterligare tre år, ävenledes på samma villkor,

under iakttagande, vad var och en av omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre avlöningen ej må tillträdas förr än vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänstaldern blivit uppnådd;

att, därest adjunkt vid allmänt läroverk eller folkskoleseminarium, som befordras till lektor vid handelsgymnasiet, intjänat tre ålderstillägg, honom skall omedelbart tillgodoräknas ett ålderstillägg som lektor;

att lektor må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort som ordinarie lektor vid teknisk elementarskola, teknisk fackskola eller tekniskt gymnasium eller vid högre lärarinneseminarier, allmänt läroverk, folkskoleseminarium eller sjökrigsskolan;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt:

att semester årligen må, när det kan ske utan hinder för göromå-
lens behöriga gång, åtnjutas av rektor under en och en halv månad
och av vaktmästare under femton dagar; samt

att i fråga om skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga
om rätt till pension skall gälla vad i lagen angående civila tjänstinne-
havares rätt till pension är vid tiden för den nya avlöningsstatens ikraft-
trädande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter till-
trädes, vid tillträde till befattningen stadgat;

f) förklarar, att en var, som med eller efter ingången av år 1922
tillträder ordinarie befattning vid ifrågavarande läroanstalt, skall vara
pliktig underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser;

g) medgivit, att lektor vid högre lärarinneseminariet, allmänt läro-
verk, folkskoleseminarium, teknisk elementarskola, tekniskt gymnasium,
teknisk fackskola eller sjökrigsskolan må för uppflyttning i högre löne-
grad tillgodoräkna sig tid varunder han tjänstgjort såsom ordinarie lek-
tor vid handelsgymnasiet i Hälsingborg;

h) i riksstaten för år 1922 under rubrik: Statens handelsgymnasium
i Hälsingborg, uppfört ett ordinarie anslag å 43,500 kronor;

i) till förstärkande av sistnämnda anslag anvisat på extra stat för
år 1922 ett förslagsanslag, högst, 3,000 kronor, att utgå efter de när-
mare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott utfärda;

k) medgivit, att styrelsen för ifrågavarande handelsgymnasium må
äga att beträffande de utgiftstitlar ej mindre å ordinarie än även å extra
stat, som icke innefatta avlöning till ordinarie personal, å en post göra
minskning å en annan ökning, endast anslagsbeloppen i deras helhet
icke överskridas;

l) — i stället för det i riksstaten nu uppförda ordinarie förslagsan-
slaget, högst, till handelsgymnasier, nu 135,000 kronor, — under rubrik:
handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Örebro och Norr-
köping uppfört ett ordinarie förslagsanslag, högst, 120,000 kronor att
utgå enligt de för nuvarande ordinarie anslag till handelsgymnasierna
gällande grunder;

m) till beredande av förhöjt understöd åt sistnämnda handelsgymna-
sier utöver till dem redan anslagna belopp anvisat på extra stat för år
1922 ett förslagsanslag, högst, å 150,000 kronor, att utgå, under förut-
sättning att kommun där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunder-
stöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforder-
liga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant
bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med
den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan
finna skäl bestämma.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 41.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 580, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 101 ja och 84 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 192 ja och 125 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 45 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla utskottets hemställan i dess utlåtande nr 36 punkt 5, att motionen II: 199 om pension åt schaktmästaren Jöns Gustaf Strandberg icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen och således medgivit, att schaktmästaren Jöns Gustaf Strandberg, Skellefteå, må från och med den 1 januari 1921 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av trehundra kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 49.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 581, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 130 ja och 72 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 210 ja och 121 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs val av tre ledamöter i den uppskattningsövernämnd, varom stadgas i 33 § av förordningen den 28 maj 1920 om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringsskatt; och befunnos efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedda:

herr Nothin, T., revisionssekreterare,	med 85 röster
„ Rune, A. O., riksdagsman,	„ 83 „
„ Antonsson, A., „	„ 81 „

Anställdes val av tre suppleanter för de ledamöter, som av kamraren utsetts i den uppskattningsövernämnd, varom stadgas i 33 § av förordningen den 28 maj 1920 om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringsskatt; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till suppleanter:

herr Sederholm, G., riksdagsman,	med 64 röster
„ Svensson, Carl E., „	„ 64 „
„ Pers, A., „	„ 64 „

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Härefter beslöts på framställning av herr förste vice talmannen, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet under rättas om de nu företagna valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 4 A och 118—125, bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 37, första lagutskottets utlåtande nr 38 samt första kamrarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 16 och 17.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 230, av herr *von Sydow*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning;

nr 231, av herr *von Sydow*, angående ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 232, av herrar *Hansson* och *Svensson, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning;

nr 233, av friherre *Adelswärd*, i samma ämne;
nr 234, av herr *von Koch* m. fl., i samma ämne;
av 235, av herr *Frändén*, i samma ämne;
nr 236, av herr *von Hofsten* m. fl., i samma ämne;
nr 237, av friherre *Barnekow* m. fl., i samma ämne; och
nr 238, av herr *Lindley*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,24 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.